

Safiye Erol'un “Kadıköy’ünün Romanı” Adlı Eserinde Atasözleri, Deyimler ve Aforizmalar

Seda Bağcı*

ORCID: 0000-0003-2536-6474

Öz

Söz varlığı, bir dilin kelime hazinesinin yanında sahip olduğu atasözleri, deyimler, aforizmalar, kalıplaşmış sözler, terimler gibi zenginliklerini de ifade etmektedir. Toplumun kültürünü, yaşayışını, inançlarını, gelenek ve göreneklerini açık bir şekilde yansıtan söz varlığı, dilin zenginlik ve gelişmişlik düzeyini gösteren önemli bir ölçüttür. Dolayısıyla söz varlığımızın tespit edilip ortaya koyulması amacıyla yapılan çalışmalar, dilimizin zenginliğini açığa çıkarmanın yanında bu zenginliğe katkı sağlamaktadırlar. Safiye Erol, geç tanınan bir yazar olması dolayısıyla hakkında çok fazla çalışma yapılmamıştır. Buna rağmen anlatımındaki güçlülük dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır. Bu bağlamda onun anlatımını besleyen zengin sözvarlığını ortaya koymanın yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu Çalışmamızda Selim İleri'nin “Aşk En İyi Anlatan Yazar” olarak tanımladığı Safiye Erol'un “Kadıköy’ünün Romanı” adlı eserinde atasözleri, deyimler ve aforizmalar tespit edilmeye çalışılmış; bu söz varlıkları eserde yer alan anlamıyla açıklanarak alfabetik sıraya göre de sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Atasözü, Deyim, Aforizma, Safiye Erol, Kadıköy’ünün Romanı

Gönderme Tarihi: 15/05/2019

Kabul Tarihi:20/06/2019

* Yüksek Lisans öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, E-Posta: sbagci@aydin.edu.tr

Proverbs, Idioms, And Aphorisms In Safiye Erol's Literary Work “Kadıköyü's Novel”

Seda Bağcı

ORCID: 0000-0003-2536-6474

Abstract

The lexicon expresses the richness of a language such as proverbs, idioms, aphorisms expressions and terms besides its word stock. The lexicon that clearly reflect the culture, life, beliefs, and traditions of a community, is an important measure that presents the richness and development of a language. So, the studies to identify and reveal the lexicon contribute this wealth as well as expose it. Given that Safiye Erol is a late-known author in Turkey, there has not been much work about her. Nevertheless the strenght in her expression has been able to draw attention to her. In this contex revealing the rich lexicon that foster her expresson is thought to be useful. In this study it is tried to be identified the proverbs, idioms and aphorisms in “Kadıköyü's Novel” the literary work of Safiye Erol described as “The best writer expressing love” by Selim İleri and this lexicon is presented in alphabetical order by explaining in the meaning of as in the literary work.

Keywords: Proverbs, idioms, aphorisms, Safiye Erol, Kadıköyü's Novel

Received Date: 15/05/2019

Accepted Date: 20/06/2019

Пословицы, поговорки и афоризмы в романе Сафии Эрол «Роман Кадыкёя»

Резюме

Лексическое богатство языка обусловлено наличием пословиц, поговорок, афоризмов, фразеологических оборотов, различных терминов. Лексика, отражая культуру, быт, верования, традиции и обычаи общества, является собой важнейший критерий оценки богатства и уровня развития языка. Исследования, проводимые с целью определения и выявления словарного запаса нашего языка, не только изучают, но и призваны его обогащать. Сафие Эрол как писательница была открыта поздно, из-за чего исследований о ней немного. Несмотря на это, сила повествования в ее произведениях привлекла к ее творчеству большое внимание. В связи с этим, видится целесообразным изучение богатой лексики, пропитывающей это повествование. В данной статье предпринята попытка выявить пословицы, поговорки и афоризмы, использованные в произведении «самого лучшего писателя о любви», по словам Селима Илери, Сафии Эрол «Роман Кадыкёя». Данные лексические единицы переданы со смыслом, заложенным в них в произведении, и расставлены в алфавитном порядке.

Ключевые слова: пословицы, поговорки, афоризмы, Сафие Эрол, Роман Кадыкёй

Получено: 15/05/2019

Принято: 23/06/2019

Giriş

Tarihin en eski dönemlerinden günümüze uzanan köklü bir geçmişe sahip olan Türk milleti, yaşadığı süre içerisinde çok farklı coğrafyalara yayılmıştır. Bu coğrafyaların ve köklü geçmişin Türk milletine kazandırdığı; gelenekler, görenekler, yaşayış şekli ve bunların yanında bir milleti millet yapan bütün unsurlar, sözlü ve yazılı bir şekilde nesilden nesile aktararak günümüze ulaşmıştır. Türk milletinin zengin kültürünü besleyen atasözleri ve deyimler ilk olarak Orhon yazıtlarında yazıya aktarılmış olarak karşımıza çıkar. Daha sonra ise bu konuda en önemli yazılı kaynak Divan-ü Lügati't-Türk adlı eserdir.¹

İnsanlığın varoluşundan günümüze değin toplumlara kültür mirası olarak kalan atasözleri ve deyimler, ait olduğu toplumun bilgi düzeyini, dili kullanım şeklini, anlatım gücünü ve dil zenginliğini yansıtan unsurlardır. Bunun yanında topluma öğütler veren, yol gösteren, kutsal ve inandırıcı olarak kabul edilen, kısacası topluma ışık tutan unsurlardır. Kalıp söz kavramı içerisinde yer alan atasözleri ve deyimler ilk olarak bir kişi tarafından kullanılırlar fakat zamanla toplum tarafından benimsenip yaygınlaşarak, zamanla kim tarafından söylendikleri unutulur ve topluma mal olurlar. Atasözleri ve deyimler, kendisini oluşturan sözcüklerin anlamlarından tamamıyla farklı bir anlama bürünerek bir bütün olarak algılanmaya başlarlar.²

Söyleyeni belli olmayan atasözleri ve deyimler; bazen bir olayı, bazen bir durumu, bazen bir kavramı etkileyici ve çarpıcı bir şekilde kısa ve öz olarak anlatmak için kullanılırlar. Uzun uzun anlatılması mümkün olan bir olay veya bir durumu, kısa bir veya birkaç cümle ile çarpıcı bir şekilde anlatan sözler olarak tanımlanan aforizmalar, bu yönüyle atasözleri ve deyimlere benzerler. Özdeyiş ve vecize olarak da bilinen aforizmanın diğerlerinden ayrılan yanı ise söyleyeninin belli oluşudur.

Edebi metinlerin temel **amacı, etkileyici ve güçlü bir anlatım ile insan ruhuna hitap edebilmektir. Yazarlar ve şairler**, etkileyici ve zengin bir anlatım yakalayabilmek için bazı farklı yollara başvururlar. Atasözleri, deyimler ve aforizmalar yazar ve şairlerin bu anlamda en sık başvurdukları yollardandır. Güçlü yazar ve şairlerin

¹ Metin Yurtbaşı, *Sınıflandırılmış Atasözleri Sözlüğü*, İstanbul: Excellence Publishing, 2012, 4.

² Yurtbaşı, *Sınıflandırılmış Atasözleri Sözlüğü*, 5.

eserlerinde atasözü, deyim ve aforizmaların tespit edilmesi yönünde yapılan çalışmalar, hem yazar veya şairin anlatım gücünün ortaya konulması hem de dil zenginliğimizin ortaya konulup desteklenmesi açısından önemlidir. Biz de bu düşünceden yola çıkarak çalışmamızda Safiye Erol'un "Kadıköyü'nün Romanı" adlı eserinde atasözleri, deyimler ve aforizmaları tespit etmeye çalıştık. Bu eseri tercih etme sebebimiz, Safiye Erol'un anlatımındaki zenginlik ve güçlülüktür. 1902 yılında Edirne'de dünyaya gelen Safiye Erol, hayatı boyunca iyi bir eğitim görmüştür. Eğitimini daha ileriye taşıyabilmek için yurtdışına, Almaya'ya, gitmiş ve oradan döndükten sonra yazı hayatına başlamıştır. İlk kaleme aldığı eseri, çalışmamıza konu olan "Kadıköyü'nün Romanı" dır.Yazar bu eserde, "Kadıköy" ün isminin "Kadıköyü" olduğu dönemde, orada yaşanan hayatı ve gençlerin yaşamını konu almıştır. Eserleri, yaşadığı dönemde fazla ses getirmemiş olan Safiye Erol, 1964 yılında ölümünün ardından unutulup gitmiş olsa da 2001 yılında Kubbealtı tarafından bütün eserlerinin yayınlanmasıyla tekrar gün yüzüne çıkmıştır. Tanınmış ve kalemi kuvvetli yazarların onun eserleri hakkında yaptıkları yorumlar ile yeniden tanınmaya ve yavaş yavaş hak ettiği değeri bulmaya başlamıştır.³ Biz de yaptığımız çalışmamızla onun tanınmasına katkıda bulunacağımızı düşünüyoruz. Safiye Erol'un üslubu konusunda bazı çalışmalar yapılmış olsa da henüz onun eserlerinde kullanılan sözvarlığı üzerine yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Biz bu çalışma ile Safiye Erol'un eserini farklı bir açıdan ele almayı ve eserindeki anlatım çeşitliliğini ortaya koymayı amaçlıyoruz. Ayrıca çalışmamızdaki bir diğer amaç, dil zenginliğimize katkıda bulunmaktır. Betimsel araştırma yöntemini kullandığımız çalışmamızda, ele aldığımız metnin taranmasıyla atasözleri, deyimler ve aforizmaları tespit ettik. Tespitlerimizde Ömer Asım Aksoy'un "Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü" ile Metin Yurtbaşı'nın "Sınıflandırılmış Atasözleri Sözlüğü" ve "Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü" nü esas aldık. Tespit edilen atasözleri, deyimler ve aforizmaların metinde yer alan anlamı ile sözlükte yer alan anlamını karşılaştırdık ve sözlükte yer alan anlamı değil metinde kullanılan anlamı açıkladık. Böylece eserde var olan farklı kullanım şekillerini ve Ömer Asım Aksoy ile Metin Yurtbaşı'nın sözlüklerinde bulunmayan deyimleri ortaya koymaya çalıştık. Bu yöntemle oluşturduğumuz maddeleri alfabetik sıraya uygun şekilde düzenleyerek çalışmamızı tamamladık.

³ Mehmet Nuri Yardım, *Safiye Erol*, İstanbul: Anonim Yayıncılık, 2010, 5.

1. Tespit edilen veriler

1.1. Atasözleri, Deyimler

A

acı çek-: Üzölmek.

“Yalnız, Burhan anlayamazdı ki Bedriye de çok *acı çekmiş*, çok didinmiş, çok inkisarlar görmüş bir kadındır.”⁴

aç biilaç: Aç ve yorgun.

“Öğle üzeri *aç biilaç*, sıcaıktan yarı erimiş halde Babıalı yokuşunu iniyordu.”⁵

açılıp saçıl-: İçindekileri anlatmak.

“Haydi bakalım, ne olacaksa bugün olacak. Fırsat bu fırsat. *Açılıp saçılınsınlar*.”⁶

adam sen de: Boş ver aldırma.

“ – Adaam sen de! Dedi. Merak ettiğiniz şeye bakın hele.”⁷

adet yerini bulsun diye: Gereksiz olduğu bilindiđi halde herkes yapıyor diye.

“*Adet yerini bulsun diye* şundan bundan yiyorlar...”⁸

adı çık- : Ahlakı düzgün olmayan şekilde tanınmak.

“Üç saattir hep sevmek, mevmek konuşuyoruz. Tevekkeli değil zamane gencinin *adı çıkmış*.”⁹

ağır tertip: Aşırılığa kaçacak şekilde.

“ Canım hepimiz bu kadına hafif tertip tutkun değil miyiz? Bazımız *ağır tertip*.”¹⁰

ağız birliği et-: Aynı sözleri söylemek üzere anlaşmak.

“İstanbul kadınları sanki bu itirafı kullanmak için *söz birliği etmişlerdi*.”¹¹

ağzını ara-: Belli etmeden bir kimsenin düşüncelerini öğrenmeye çalışmak. “Ben hesapça senin *ağzını arayacaktım*.”¹²

ağzını boz-: Çirkin, kaba sözler söylemek.

“... hele şuna bakın, *ağzını da bozuyor*, yukarı gel de yuvanı yapayım, diyordu.”¹³

akacak kan damarda durmaz: Başımıza gelecek bir şey varsa mutlaka gelir.

⁴ Safiye Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2012, 148, 218.

⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 80.

⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 132.

⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 66, 136, 144, 161.

⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 93.

⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 65.

¹⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 30.

¹¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 226.

¹² Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 83,103.

¹³ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 90.

“...Evet, sebebi de şu ki *akacak kan damarda durmaz*. Ve ben dokuz sene aşksız yaşamıştım.”¹⁴

akıl alma-: İnanmamak. Akıla mantığa sığmamak. “ Hayret! Bir kadın tipi bu kadar değişsin, bunu *akıl alır mı?*”¹⁵

aklı er-: anlamak.

“Gerçek bir erkek, kadın düzenlerine *akıl erdiremez*.”¹⁶

aklı git-: İsteddiği bir şeyi yapamadığı için çok üzölmek.

“ Nimet teyze hasta, Nesrin onu bırakamadı. Bu akşam toplanacağımızı duyunca kızcağızın *aklı gitti* ama ne yapsın?”¹⁷

aklı kes-: Olacağını anlamak

“ Bu adamın Bedriye üzerinde tesir yapacağını derhal *aklı kesti*.”¹⁸

aklına gel-: Kafasında bir fikir oluşmak.

“Burhan’ı öldürmek *aklına geldi*.”¹⁹

akşam üstü: Akşam olmasına yakın, güneş batarken.

“*Akşam üstü* trenle gidilecek, gece Avcılar gazinosunda cümbüş yapılacak...”²⁰

alaca karanlık: Tamamen karanlık olmayan, yarı aydınlık.

“İşte Baha, çalışkan bir esnaf, sabah *alaca karanlıktan* gecelere kadar çekici salları durur.”²¹

alan talan et- : Bir birine katmak.

“ O zaman fırtınalar zincirden boşanır, yeri göğü, denizi *alan talan eder* kırıp geçirirdi.”²²

alay et-: Bir kimsenin, bir şeyin, bir durumun, gülünç, kusurlu, eksik vb. yönlerini küçümseyerek eğlence konusu yapmak.

“ Diğerleri, sarhoşlar meclisi ile gizli *alay ederken* Bedriye, Necdet’e: Sizinle çok eskiden tanışırız, dedi.”²³

aldırış etme- : Önemsememek.

¹⁴ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 232.

¹⁵ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 17, 144.

¹⁶ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 100, 147.

¹⁷ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 50, 233.

¹⁸ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 52, 153.

¹⁹ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 137, 206.

²⁰ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 103.

²¹ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 65, 93.

²² Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 55.

²³ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 16, 27, 153.

“ Yalnız tuhaf olan bir şey vardı ki, Burhan, Bedriye’ye bazı nezaket vazifeleri müstesna, zerre kadar *aldırış etmiyor*. ”²⁴

alıcı gözüyle ölç-: Dikkatlice inceleyerek değerlendirmek.

“Necdet kadını *alıcı gözüyle ölçtükten* sonra güzel! hükmünü verdi.”²⁵

apar topar: Hazırlık yapamadan, acele ile.

“On gün kadar daha bekleyeceğim yoksa *apar topar*, kimse ile vedalaşmadan bir posta paketi gibi gidiyordum.”²⁶

araları bozul-: Arkadaşlıkları zarar görmek.

“Ya *araları büsbütün bozulur* da onunla konuşmak, onu görmek yolları temelli kapanırsa?”²⁷

aralarından kara kedi geç-: Araları bozulmak.

“*Aralarında zik zak dolaşan bir kara kedi mi geçti* ki hepsi birbirine dargın?”²⁸

arife tarif ne hacet: Bilen birisine bildiğini anlatmanın lüzumu yok. “Filvaki Bedriye Orhan’a böyle bir tembihte bulunmamıştı. Fakat *arife tarif ne hacet*?”²⁹

aslan payı: En büyük olan pay.

“Kader bize o zevki muvakkat bir zaman için veriyor ya, aşktan *aslan payını* kapmaya bakalım.”³⁰

ateşe atla-: Tehlikeli işlere girmek.

“Dost hatırı için *ateşe atlayan* bu çocuk, diğer altı arkadaşın muzipliklerine kurbandı.”³¹

ateşler içinde yan- : Vücut sıcaklığı çok yüksek olmak.

“ Ve Necdet *ateşler içinde yanarken* bu yalçın manıayı tüketmek için koşar, koşardı.”³²

avazı çıktığı kadar: Olabilecek en yüksek sesle.

“Ve ebediyen tazelenen kuduruk bir kuvvetle *avazınız çıktığı kadar* haykırın.”³³

ayağına git-: Gururunu yenerek bir kimsenin yanına gitmek.

“Köyde kalsa belki dayanamayacak, her şeyi göze alarak Burhan’ın *ayağına kadar gidecekti*.”³⁴

²⁴ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 63.

²⁵ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 88.

²⁶ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 96.

²⁷ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 115.

²⁸ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 121.

²⁹ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 132.

³⁰ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 185.

³¹ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 120.

³² Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 34.

³³ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 185.

ayak dire-: Engel olmaya çalışmak.

“Hoyrat bir erkeğin sevdasını çekmeyi nefesine yakıştırmıyor, *ayak diriyor*.”³⁵

ayda yılda bir: Çok nadir.

“ Hem zannetme ki bizi sık sık taciz edecek. *Ayda yılda bir* görüşürsek ne nimet.”³⁶

B

bahane et- : Gerçek olmayan bir sebep uydurmak .

“ Bir kır gezintisi teklif ediyor, sabırsızlanıyordu. Nesrin giyinmek *bahane ederek* fırladı , kaçtı.”³⁷

baklayı ağzından çıkar-: Asıl söylenmesi gereken şeyi söylemek. “Mihriban hanım ileri geri bir müddet daha söylendikten sonra nihayet *baklayı ağzından çıkardı*.”³⁸

baltayı taşa vur-: Fark etmeden birisine dokunacak laf söylemek.

“Yine *baltayı taşa vurmuş*, başından büyük bir halt karıştırmıştı.”³⁹

baş başa kal-: İstenmeyen kişilerin gitmesi ile yalnız kalmak.

“ Daha önceden Mükerrerem bir manevra çevirdi, annem sizi arıyordu galiba, diye Nimet teyzeyi aşırıldı. Gençlerle *baş başa kaldılar*.”⁴⁰

başının çaresine bak-: Kimsenin yardımı olmadan derdine çare aramak. “ Ben ilmikten kurtuldum artık benden geçti, sizler *başınızın çaresine bakın*.”⁴¹

baş kaldır-: Baskıya karşı gelmek, ayaklanmak.

“ Şimdi artık gençlik ve kadınlık duyguları bu ağır uykuyu silkerek *baş kaldırmış*, kendi hükümlerini, kendi haklarını dava ediyorlardı.”⁴²

baş tacı et-: Çok fazla değer vermek.

“Bedriye gibi ilk izdivacında *baş tacı edilmiş* bir kadını nihayet bezdirecekti.”⁴³

baş üstüne: Emredersiniz. Peki.

“ Bira mı dediniz? *Baş üstüne* beyim.”⁴⁴

benden geçti: Bir şeyi yapmaktan vazgeçmek, bırakmak.

“ Ben ilmikten kurtuldum artık *benden geçti*. Sizler başınızın çaresine bakın.”⁴⁵

³⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 114.

³⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 237.

³⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*,51, 129.

³⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*,28.

³⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*,77.

³⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*,194.

⁴⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*,41, 50.

⁴¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*,31.

⁴² Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 46, 55.

⁴³ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*,163.

⁴⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*,66.

benden paso: Yapabileceğimi yaptım. Benden bu kadar.

“Artık *benden paso*, yahu insaf, benim de kendi misafirlerim yok mu? Yüzlerce insan karşıladım.”⁴⁶

bıyığı terle-: bıyığı yeni çıkmak.

“Her *bıyığı terleyen* delikanlı oturuyor, çalakalem bir şiir, mevzu da nedir biliyor musun? Aşk! Daima aşk.”⁴⁷

bir araya gel-: Aynı yerde toplanmak.

“Zamanında emsalsiz bir adamdı, erkeklerde nadiren *bir araya gelen* üç meziyeti nefsinde toplamış...”⁴⁸

bir bakışta: İlk gördüğü anda, görür görmez.

“*Bir bakışta* tehlikeli bir erkek tipinin karşısında bulunduğunu anladı.”⁴⁹

bir baştan bir başa: Bir sınırdan diğer sınıra kadar, tamamen.

“Herkesten âlâ tanıdığı İstanbul şehrini *bir baştan bir başa* ayırırken zihninde makaleler, musahabeler pişirirdi.”⁵⁰

bir bu eksikti: Yaşanan bir çok şeyin üzerine bir de bu çıktı.

“Nesrin, Vecihi Bey’in kurduğu sivil tayyarecilik mektebine yazılmış. Zaten *bir bu eksikti*.”⁵¹

bir çırpıda: Tek bir davranışla.

“Öyle ya, kadın kanını canını *bir çırpıda* erkeğe verir, al beni, bütün al, ebediyen, son nefese kadar seninim, derse o vakit erkeğe fethedecek ne kalır?”⁵²

bir defa: İlk olarak, öncelikle.

“Şu Kadıköy ne acayip yerdir. Pek hususi bir rengi var. *Bir defa* güzeller memleketidir.”⁵³

bir içim su: Çok güzel.

“Bu oğlan *bir içim su*.”⁵⁴

bir yığın: Fazla miktarda, çok sayıda.

“Uyku *bir yığın* karışık resimlerle dimağını bastırdı...”⁵⁵

⁴⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 31.

⁴⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 40.

⁴⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 81.

⁴⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 74.

⁴⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 52.

⁵⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 33.

⁵¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 121.

⁵² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 183, 230.

⁵³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 48.

⁵⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 78.

boru değil: Önemsiz bir şey değil.

“ Ne diyordum, evet, bir müddet bekledik. *Boru değil*, huzura çıkacağız.”⁵⁶

boş bulun-: Dalgınlığına gelmek.

“Birkaç defa *boş bulundu*, bana Nebile, Nebileciğim diye hitap etti.”⁵⁷

boylu boyuna: Boyunun uzunluğu kadar.

“Burhan bu söz kaynağı altında bir Buda sükunetiyle *boylu boyuna* yatıyor...”⁵⁸

boyun bük- : Kabullenmek.

“ Yorgun bir tevekküle *boynunu büktü*.”⁵⁹

boyun eğme-: Kötü bir durumu kabullenmemek.

“...*Boyun eğmemek*, mağlup olmamak, her badireden muzaffer çıkmak.”⁶⁰

bundan iyisi can sağlığı: En iyisi bu, daha iyisi yok.

“İsabet! , isabet! Diyordu, *Nesrin 'den iyisi can sağlığı*.”⁶¹

bu tarakta bezi olma-: Bu konuyla ilgisi bulunmamak.

“Benim *bu tarakta bezim yok*, dedi.”⁶²

buz gibi : Soğuk.

“ Bu temas ve bu sual altında Necdet ürperiyor, vücudu *buz gibi* oluyor.”⁶³

C

Caka yap-: Hava atmak. Kendini üstün göstermek.

“Atlamaları ile meşhur olan Fahri Bey'e karşı *caka yapar* gibi taklalar, hüneler filan göstermek istememişti.”⁶⁴

can at- : Bir şeyi çok istemek.

“ Gelmek için *can atıyordu*.”⁶⁵

cana yakın: Sıcakkanlı.

“Yalnız güzelliğini kastetmiyorum. Çok tatlı. Çok *cana yakın*.”⁶⁶

can çıkar huy çıkmaz: İnsanın huyu hiçbir zaman değişmez.

⁵⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 21.

⁵⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 39.

⁵⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 172, 194.

⁵⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 105.

⁵⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 52.

⁶⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 205.

⁶¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 109.

⁶² Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 106.

⁶³ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 21.

⁶⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 91.

⁶⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 40.

⁶⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 78, 104.

“Ya hanımefendiciğim *can çıkar da huy çıkmaz.*”⁶⁷

canı sıkıl- : Pek hoşuna gitmemek.

“ Necdet bu yabancı ismi duyunca *canı sıkılarak* sordu: -Burhan da kim?”⁶⁸

can yoldaşı: Hayat boyunca yalnız bırakmayan en yakın kimse.

“Burhan ona bir hayat arkadaşı bir *can yoldaşı* mevki vermiyordu.”⁶⁹

cezbeye tutul-: Etkisine kapılarak kendinden geçmek.

“ *Cezbeye tutulmuş* gibi adım adım hanımları takip ediyordu.”⁷⁰

cümbür cemaat: Bütün herkes toplu halde.

“ Kayıkhaneye çoktan kapanmıştı. *Cümbür cemaat* kulübü açtılar.”⁷¹

cüret et-: Cesaret etmek.

“Ve bundan sonra *cüret edip* karşıma çıkarsa babamın mezarına yemin ediyorum ki onu vuracağım.”⁷²

Ç

çam devir-: İstmeden söylenmemesi gereken şeyler söylemek.

“Baştan sona kadar bütün gafları o yaptı, *çamlar devirdi*, ortalığı karmakarışık etti.”⁷³

çanak tut-: Kötü davranışta bulunulmasına yol açmak.

“Biz onlara, *çanak tuttukları* zaman, neden yosma demeyelim?”⁷⁴

çat kapı: Habersiz.

“O zamanın alaturka adetine göre *çat kapı* herhangi bir eve gidilebilirdi.”⁷⁵

çenesini bıçak açma-: Şaşkınlıktan konuşacak durumu olmamak. “Hayretler içinde bunalmış kalarak bir şey düşünemedi. *Çenesini bıçak açmadı.*”⁷⁶

çifit çarşısı: Düzensiz, karmaşık yer.

“Tezgahın üzeri *çifit çarşısı* gibi...”⁷⁷

çığırından çık-: Doğru yolundan sapmak.

“Evlendiği günden beri o da yolundan sapmış, *çığırından çıkmıştı.*”⁷⁸

çileden çık-: Olaylar karşısında öfkelenerek sabrın taşması.

⁶⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 238.

⁶⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 50, 143.

⁶⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 164.

⁷⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 35, 144.

⁷¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 66.

⁷² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 179.

⁷³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 124.

⁷⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 184.

⁷⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 173.

⁷⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 157.

⁷⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 124.

⁷⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 219.

“Rakılar viskiler içiyorlar. Sandviçler, buzlu üzümler sömürüyorlar. Tan yeri pembeleşirken plajla takla atıyorlar. İnsan *çileden çıkmaz* mı?”⁷⁹

çilingir sofrası: Az sayıda meze çeşidiyle hazırlanan içki sofrası.

“ Sandalı hafifçe aborda edip bu oynak güruhu, bu acayip *çilingir sofrasını* gözetleyenler birikti.”⁸⁰

çoluk çocuk: Olgunlaşmamış, genç, tecrübesiz insan.

“Bu kurak muhitte, bu *çoluk çocuk* arasında siz, çölde bir ehram gibiydiniz.”⁸¹

çorba ol-: İyice karışmak, içinden çıkılamayacak duruma gelmek.

“ Nihayet kimse kırılmasın diye cümlenin arzusuna hizmet edildi, düğün *çorba oldu*.”⁸²

D

dalıp çık-: Birçok yere girip çıkmak.

“ Dedesinin tavsiyesi ile *dalıp çıkmadığı* iş kalmamıştı.”⁸³

dalıp dalıp git-: Sık sık dalgın halde düşünmeye başlamak.

“ İdarehanede, iş ortası, *dalıp dalıp gidiyordu*.”⁸⁴

dallı budaklı: Karmaşık.

“Gönül meselesinin, *dallı budaklı* duyguların ayıp sayıldığı ve gülünç sayıldığı bu devirde gençler “aşk” kelimesini geçen lügatler arasından attılar.”⁸⁵

darısı başınıza: Bu güzel durum size de nasip olsun.

“Mükerrerem yarı ciddi, yarı şaka: - *Darısı başınıza!* Diyordu.”⁸⁶

dayak ye- : Dövülmek. Sopa ile şiddet uygulanmak.

“ Yakası paçası *dayak yemiş* gibi perişan, kıvrırcık saçları yüzüne gözüne dökülmüş, kalantor bir bey...”⁸⁷

dayalı döşeli: Eşyası içinde.

“Bebekte bir yalılarları vardı ki kiraya vermişlerdi. Fakat bir bölümü daima *dayalı döşeli* Mihriban’la Bedriye için hazır durur.”⁸⁸

dedikodu kaynat- : Başkaları hakkında sohbet etmek. Başkalarını çekiştirmek.

⁷⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 106, 121.

⁸⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 61, 120.

⁸¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 133.

⁸² Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 37, 60.

⁸³ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 15.

⁸⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 35, 172.

⁸⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 82.

⁸⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 109.

⁸⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 15, 162.

⁸⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 77.

“ Bedriye ile Orhan kumlara uzanmış *dedikodu kaynatıyorlardı.*”⁸⁹

deli gibi fırla- : Bulunduğu yerden heyecan içinde koşarak çıkmak. “ Kolunda paltosu ile antrede bekleyen Nesrin’e gelişigüzel bir veda yaptıktan sonra *deli gibi caddeye fırladı.*”⁹⁰

deliksiz uyku: Hiç uyanmadan uyunan uyku.

“Sonra uyku, *deliksiz bir uyku.* Büyük bir hararet üzerine bir hamlede içilen serin bir limonataya benzer bir uyku.”⁹¹

demir asa demir çarık: Çok zor ve ağır şartlarda yılmadan amacı için gezip dolaşarak.

“İnsan tahammülün, metanetin son merhalesinden sonra *demir asa demir çarıklı,* nerede biteceği meçhul olan bir yola çıkar.”⁹²

demir at- : Bir yerde kalacak gemi çapasını denize salmak.

“ Gecenin kuzgunî siyahlığında ufkun nerede denize kavuştuğu belli olmuyor ve direklerine kadar donanmış bir gemi sanki boşlukta *demir atmış* duruyordu.”⁹³

derme çatma: Eldekilerle yetinilerek yapılan, tam olmayan, eksik ya da kusurlu.

“ Bunları bulabildim hanımefendiler, kusura bakmayın! Diye söylenerek *derme çatma* bir sofraya hazırladı.”⁹⁴

destan çıkar- : Herkese duyurmak.

“ Daha fazla söyleyemezdi. Orhan yarından tezi yok, Kadıköy’de *destan çıkarır,* adamı dümbedüdük ederdi.”⁹⁵

dikiş tutturama-: Uzun süre aynı işte kalamamak.

“Zengin tüccarın evinde *dikiş tutturamadım.*”⁹⁶

dile kolay: Söylemesi kolay ama yaşaması çok zor.

“Altı sene sevişip sonra yüzüstü kalmak, *dile kolay.*”⁹⁷

dili çözüml- : Sessizlikten sonra konuşmaya başlamak.

“ Orhan epeyce açıldı, dili çözüldü.”⁹⁸

dili tutul- : Heyecandan bir şey söyleyememek.

“ Benim gibi sersemler aşık olunca dili tutulur.”⁹⁹

⁸⁹ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 44.

⁹⁰ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 28.

⁹¹ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 254.

⁹² Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 23.

⁹³ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 26.

⁹⁴ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 18, 64.

⁹⁵ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 20.

⁹⁶ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 251.

⁹⁷ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 136.

⁹⁸ Erol, *Kadıköyü’nün Romanı*, 53.

dillere destan ol-: Herkes tarafından güzel bir şekilde konuşulmak.

“Onun kültürü, zenginliği, güzelliği, gururu *dillere destan olmuştu.*”¹⁰⁰

dillere düş- : Herkes tarafından kötü bir şekilde konuşulmak.

“ Yine kadının ihtiyatsızlığı yüzünden bu münasebet Kadıköy’de *dillere düşmüştü.*”¹⁰¹

dimağını bastır- : Bilincini kapatmak.

“ Bugün mayısın ikisi , diye dudaklarında mesut bir tebessümle daldı. Uyku bir yığın karışık resimlerle *dimağını bastırdı:...*”¹⁰²

dinsizin hakkından imansız gelir: Kibirli insanı ondan daha kibirli bir insan yola getirebilir.

“Burhan bu kibirli kadına pes dedirirse yüreklere biraz su serpilecekti. *Dinsizin hakkından imansız gelir.*”¹⁰³

diyecek yok: Eksiksiz, doğru.

“ Muhakkak ki onunla tanıştırsanız biz, hepimiz, dehşetli gözünüzden düşeceğiz. Bu hususta benim kehanetime *diyecek yoktur.*”¹⁰⁴

diz dize: Dizleri birbirine değecek kadar yakın.

“ Taflanların arkasında kemanlar inerken, güller, zambaklar baygın kokarken, kendisi sevdiği ile *diz dize* bir masada oturuyor...”¹⁰⁵

doğru dürüst: Eksiksiz, doğru, tam.

“*Doğru dürüst* cevap vereceksin.”¹⁰⁶

dolu dizgin: Son hızla.

“ Vücutlarında taze bir kanın dolu dizgin akın ettiğini duyuyorlardı.”¹⁰⁷

dona kal- : Aşırı korku, şaşkınlık ve heyecan ile hareketsiz kalmak.

“ Zavallı Nesrin elindeki küçük saksısı ile *dona kaldı.*”¹⁰⁸

dul kal- : Evli bir kadının kocasından ayrılması veya kocasını kaybetmesi ile yalnız kalması.

⁹⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*,53.

¹⁰⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 120.

¹⁰¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*,47.

¹⁰² Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*,21.

¹⁰³ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*,140.

¹⁰⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*,47, 234.

¹⁰⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 42.

¹⁰⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*,80.

¹⁰⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 69, 122.

¹⁰⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*,27.

“Yirmi beş yaşında *dul kalarak* bugüne kadar –dokuz sene- ideal bir kocanın matemli hatırasıyla münzevi yaşamıştı.”¹⁰⁹

dümbedüdük et- : İştiiğini herkese duyurarak rezil etmek.

“Daha fazla söyleyemezdi. Orhan yarından tezi yok, Kadıköy’de destan çıkarır, adamı *dümbedüdük ederdi.*”¹¹⁰

dün bir bugün iki: Daha yeni.

“Dur hele sen bu halkayı takalı *dün bir bugün iki...*”¹¹¹

düşünceye dal- : Dalgın halde düşünmeye başlamak.

“ Ve ellerini ceplerine gömerek *düşünceye daldı.*”¹¹²

düşünüp taşın-: İyice düşünmek.

“... fevkalade bir adam. Bak, *düşün taşın.*”¹¹³

düşüp kalk-: Karşı cinsle ahlak düzenine uymayacak şekilde sık sık bir araya gelmek.

“Erkek aşkının üzerine de diğerleriyle *düşüp kalkmaya* başlar.”¹¹⁴

E

Eciş bücüş: Biçimsiz, çirkin.

“Bu *eciş bücüş*, beceriksiz hareketli, bu cazibesiz, şanssız mahluk.”¹¹⁵

elçiye zeval yoktur: Bir kimsenin sözünü başka birine iletmekle görevli olan kişi bu sözlerden sorumlu değildir.

“Sözler kırıcı ise bunda aracının suçu yoktur.”¹¹⁶

elde et-: Kazanmak, sahip olmak.

“Bedriye o kadar azaptan sonra, sevdiği Burhan’ı *elde edince*, ruhunun muvazenesi sarsılmış...”¹¹⁷

elden git-: Yitirmek.

“Mükerrem, gönlünün ne dereceye kadar *elden gittiğini* ancak Nesrin’in ölümünden sonra sezmiş deliye dönmüştü.”¹¹⁸

elden kaçırma-: Elinde tutmak.

“Çarpışmak, her ne bahasına olursa olsun sevilen kadını *elden kaçırmamak...*”¹¹⁹

¹⁰⁹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 46, 169.

¹¹⁰ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 20, 83.

¹¹¹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 127.

¹¹² Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 31.

¹¹³ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 77.

¹¹⁴ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 187.

¹¹⁵ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 174.

¹¹⁶ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 40.

¹¹⁷ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 148.

¹¹⁸ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 128, 166, 177.

ele ver- : Duygu ve düşüncesini belli etmek.

“ Nesrin diyor ki: Kız kendini *ele vermeden* o adamın kalbini iskandil edecek.”¹²⁰

elinden bir kaza çık-: İstemedenden birisine zarar vermek

. “*Elimden bir kaza çıkacak*, söyle.”¹²¹

elinden geç- : Kontrolünden geçmek.

“ Bahçe kapısında uşak, köşkün kapısında hizmetçi, merdiven başında diğer bir hizmetçi, Birkaç merhale bendeganın *elinden geçtikten* sonra beni sarı odaya aldılar.”¹²²

elinden gel-: Yapabilmek.

“Kendini *elinden geldiği kadar* müdafaa ediyordu.”¹²³

eline su dökme-: Daha değersiz olmak.

“Bu memlekette öyle genç kızlar var ki ben onların *eline su dökemem*.”¹²⁴

elini sallasan ellisi: İstesene sana uygun bir çok kişi bulursun.

“Şu köyde kız mı yok Allah aşkına? *Elini sallasan ellisi*.”¹²⁵

el sık- : Selamlaşmak için bir kimsenin elini tutmak.

“ Necdet, takdim merasiminde onun elini öpmeye davranmış; fakat kendi *elinin* sportmence kavranılarak *sıkıldığını* görünce hafif tertip şaşırıp oturmuştu.”¹²⁶

el üstünde tut-: Çok değer vermek.

“Para kazanıyorum, mesleğimde parlıyorum. Herkes *el üstünde tutuyor*.”¹²⁷

el yordamıyla: Görmeden, elleriyle kontrol ederek.

“ ... bazen merdivende elektrik bile yakmadan *el yordamıyla* yürüyordu.”¹²⁸

emekleri boşa git-: Çabaları bir işe yaramamak .

“Neficede ailesi bütün *emeklerin boşa gittiğini* görünce, oğlanı kapıp salıvermişti.”¹²⁹

enine boyuna: Acı tatlı, her yönü ile.

“Hayatı *enine boyuna* yaşamış ve anlamıştı.”¹³⁰

er geç: Mutlaka, şimdi veya sonra.

¹¹⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 52.

¹²⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 62.

¹²¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 124

¹²² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 39.

¹²³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 149, 166, 232, 234.

¹²⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 256.

¹²⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 158.

¹²⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 16.

¹²⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 142.

¹²⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 33.

¹²⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 16, 195.

¹³⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 78.

“ Nimet teyzenin onları *er geç* birbiriyle evlendireceği söyleniyordu.”¹³¹

F

falan filan: Hatırlanamayan önemsiz şeylerin yerine kullanılan söz.

“ Fahri,Hayri,Ziya Beylerin, *falan filan* hanımın hususi hayatlarını, maceralarını Bedriye’ye sayıp döküyordu.”¹³²

feleğin çemberinden geçmiş: Hayatta çok fazla tecrübe kazanmış. Başına gelmeyen kalmamış.

”Böyle *feleğin çemberinden geçmiş* kaşarlanmış bir maceracı kadın gibi ona meçhul arkadaşlardan, yoldaşlardan, teşkilattan, polisin baskısından bahsetsin!”¹³³

fena ol-: Heyecanlanmak.

“Faruk’la karşılaşınca *fena oldum*.”¹³⁴

fiskos et-: Kalabalık ortamda fısıltı ile gizlice konuşmak.

”Bir aralık herkes, *fiskos ederek* gizliden gülüştü.”¹³⁵

fitil ol- : Çok sarhoş olmak.

“ Sarhoşların masasında bozgun tamamı. Hepsi *fitil*.”¹³⁶

G

gafil avla- : Habersiz ve hazırlıksız yakalayarak bir şeyi yapmaya mecbur bırakmak.

“Burhan katiyen hanımlarla tanışmak istemezdi. Bu defa *gafil avlanınca* soğukça bir nezaketle küçük bir reverans yaptı.”¹³⁷

gaf yap-: İstemeden söylenmemesi gereken bir şey söylemek.

“Baştan sona kadar bütün *gafları o yaptı*, çamlar devirdi, ortalığı karmakarışık etti.”¹³⁸

galebe çal-: Yenmek.

“Fakat kavgayı kazanmış nefsine *galebe çalmıştı*.”¹³⁹

geldi geleli: Geldiği zamandan beri.

“ Burhan zaten geldi geleli nasılsınız, iyi misiniz? Kabilinden birkaç söz söyleyip susmuştu.”¹⁴⁰

gelip çat-: Zamanı gelmek.

¹³¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 19, 52, 152.

¹³² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 48, 104.

¹³³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 98.

¹³⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 169.

¹³⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 90.

¹³⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 18.

¹³⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 48.

¹³⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 124.

¹³⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 116.

¹⁴⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 52.

“ O, irsi bir temayülle, mukadder şeylerin er geç *gelip çatacağına* iman etmişti.”¹⁴¹

gezip tozmak: Çok gezmek.

“ Orhan zaten vaktinin sahibi, bildiği gibi *gezer tozar*.”¹⁴²

gık deme-: Yaşadığı eziyetler karşısında sesini çıkarmamak.

“Mihnetten oğlanın yirmi beşinde saçları ağardı. Yine *gık demedi*.”¹⁴³

gidip gel- : Dengesini sağlayamamak.

“ Şişman Hanım artık ısrara hacet kalmadan şarkılar, gazeller söylüyor; bir bey iskemlesi üzerine sızmış, tehlikeli yalpalarla *gidip geliyor*; diğer bir hanım coşmuş, ağlıyordu.”¹⁴⁴

gizli kapaklı: Açık olmayan, üstü kapalı.

“Fakat *gizli kapaklı* sözlere ne hacet...”¹⁴⁵

göğüs ger- : Karşı koymak.

“ Eol padişahı asası elinde dağın tepesinde nöbet bekler, mahkumların uğultusuna *göğüs gerirdi*.”¹⁴⁶

gölge düş-: Güzelliği zarar görmek.

“Aşkın cennet bağları üzerine bir *gölge düşüyor*.”¹⁴⁷

gönlünü kaptır-: Aşık olmak.

“Fakat bana gönlünü kaptıracak diye aklı gidiyordu.”¹⁴⁸

gönül çek-: Aşk acısı çekmek.

“O şairane dekor içinde gizli gizli *gönül çekmek* hoşlarına gidiyor.”¹⁴⁹

göreyim seni: Gücünü, yeteneğini göreyim.

“ Kocam Jüpiter sana bu saltanatı verdi ise bu gün içindir. Göster kendini, *göreyim seni*.”¹⁵⁰

göster kendini: Gücünü, yeteneğini göster. “ Kocam Jüpiter sana bu saltanatı verdi ise bu gün içindir. *Göster kendini*, göreyim seni. s. 55 “

göz açıp kapamadan: Çok kısa bir sürede.

¹⁴¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 52, 113, 258.

¹⁴² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 67, 115.

¹⁴³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 136.

¹⁴⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 18.

¹⁴⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 83.

¹⁴⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 55, 63, 175.

¹⁴⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 163.

¹⁴⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 233.

¹⁴⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 106, 191.

¹⁵⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 55.

“Göz açıp kapamadan kırk puan kaybetti.”¹⁵¹

göz al-: Dikkat çekmek.

“Derenin kıyısına çekilmiş mavi boyalı, üzeri yelken bezi örtülü bir sandal, bulanık sular üzerinde gök renkli bir yakut gibi *göz alıyordu*.”¹⁵²

gözden düş- : Değerini kaybetmek.

“Muhakkak ki onunla tanıştırsanız biz, hepimiz, dehşetli *gözünüzden düşeceğiz*.”¹⁵³

gözden geçir- : Hepsine teker teker bakmak.

“İki kadın bu dikenli nebatın nasıl yetiştirileceğini görüşürken delikanlılar, duvardaki artist resimlerini *gözden geçiriyordu*.”¹⁵⁴

gözden kaç-: Farkına varmamak.

“Hiç *gözünden kaçarmı*, gelininde bir hal var.”¹⁵⁵

gözden kaybol- : Bir anda yok olmak,

“Ne olurdu masallardaki gibi bir sihirli külah giyerek *gözden kayboldu* da şu kadına üzüntüsüz, heyecansız, doya doya bakabilse?”¹⁵⁶

göze al-: Olabilecek tehlikeleri baştan kabul etmek.

“Her fedakarlığı *göze almış* olmasına rağmen, aşkın muzaffer melodisi yanı sıra kendini duyurtan diğer bir inatçı motifi susturamadı.”¹⁵⁷

göz göze gel- : Aynı anda bir birine bakmak.

“Karacanın zarif topuklu ince ayağı titredi. *Göz göze geldik*. İpotezi olmuş gibi kaçamadı.”¹⁵⁸

göz kamaştır-: Parlak ışıktan dolayı göremez duruma getirmek.

“... koy ve açık deniz, güneşe karşı tutulmuş bir ayna gibi parıl parıl *göz kamaştırıyor*.”¹⁵⁹

gözleri karar-: Korku ve heyecandan gözleri görmemek.

“*Gözleri korkudan kararırken* bir hayal yaşamış, Burhan’ın sesini duymuştu...”¹⁶⁰

¹⁵¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 26.

¹⁵² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 145.

¹⁵³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 47, 49, 62.

¹⁵⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 27, 147.

¹⁵⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 78.

¹⁵⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 49.

¹⁵⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 164.

¹⁵⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 56, 79, 127, 144, 178, 243.

¹⁵⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 87.

¹⁶⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 115.

gözlerinin önünde canlan- : Gözlerinin önündeymiş gibi hissetmek. “ Hayatında en tesirli güzellik intibai, çocukken bir gece sahilde seyrettiği donanma olmuştu. O donanma, *gözlerinin önünde canlandı.*”¹⁶¹

gözleri parla-: Yüzünde mutluluk belirlemek.

“Burhan bir müddet düşünüp birden *gözleri parlayarak...*”¹⁶²

göz ucuyla bak-: Kafasını çevirmeden sadece gözlerini çevirerek bakmak. “*Göz ucuyla saate bakıyordu.* Sekiz kilometre.”¹⁶³

gözü karar-: Aşırı hırsla başına gelecek zararı görmemek.

“Ve ölecekti ki zıvanadan çıkmış, yuvadan boşanmış, sevgi için her şeyi çiğnemeye hazırlanan, *gözü kararmış* bir Bedriye bu kanlı yolda yürüyebilin.”¹⁶⁴

gözüne gir-: Beğeni kazanmak.

“Fakat müstesnalığınız *gözüme giriyordu.*”¹⁶⁵

gözünü dik-: Gözünü çevirmeden bakmak.

“...nurlu *gözlerini* karşısındaki perişan gence *dikti.*”¹⁶⁶

gözünü kırpma-: Hiç uyumamak.

“İlk üç gece hiç *gözümü kırpmadım.*”¹⁶⁷

gözü olma-: İstememek.

“Cidden bu türlü saadetlerde artık *gözüm yok.*”¹⁶⁸

gururu okşan-: Değerli hissettirmek, mutlu etmek.

“Teslimiyet görmek onun efendilik *gururunu okşar.*”¹⁶⁹

H

habbeyi kubbe yap-: Önemli olmayan bir şeyi büyütme.

“Orhan bir iki hafif itiraz daha serpiştirdi, adam sen de... *Habbeyi kubbe..* Hele hele.. filan.”¹⁷⁰

hacet kalma- : gerekli görülmemek.

¹⁶¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 26.

¹⁶² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 85.

¹⁶³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 122.

¹⁶⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 164.

¹⁶⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 133, 148.

¹⁶⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 127.

¹⁶⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 179.

¹⁶⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 211.

¹⁶⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 175.

¹⁷⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 161.

“ Şişman Hanım artık ısrara *hacet kalmadan* şarkılar, gazeller söylüyor; bir bey iskemlesi üzerine sızmış, tehlikeli yalpalarla gidip geliyor;...”¹⁷¹

hafif tertip: Aşırı olmayacak şekilde.

“ Necdet, takdim merasiminde onun elini öpmeye davranmış; fakat kendi elinin sportmence kavranılarak sıkıldığını görünce *hafif tertip* şaşırıp oturuvermişti.”¹⁷²

hak getire: Allah vermemiş.

“Kaşlar *hak getire*. Göğüs yok, kalça ne gezer!”¹⁷³

hakkı ol- : Söylediği şeyin doğru olduğunu kabul etmek.

“ Hiç sevmiyor beni. *Hakkı da var ya*, güzel değilim, bir şey değilim. Beni ne yapsın?”¹⁷⁴

hakkıyla bil- : Her yönüyle, iyice bilmek.

“ Saz çalmakla şarkı söylemekten başka *hakkıyla bildiğim* bir şey yok.”¹⁷⁵

hak ver-: Düşüncesinin doğru olduğunu kabul etmek.

“Fakat söyleyiş tarzında öyle ince elenmiş bir sanat vardı ki Bedriye, Orhan’a *hak verdi*.”¹⁷⁶

hançeresine kıy- : Ses çıkarmak, şarkı söylemek.

“ Komşu masadaki hânende hanım o kadar niyâza dayanamayıp *hançeresine kıymıştı*.”¹⁷⁷

harcı olma-: Gücünün yeteceği bir iş olmamak.

“Onu taşımak zayıf yüreklerimizin *harcı değil*.”¹⁷⁸

hasret çek-: Bir şeyin ya da bir kimsenin yokluğunda ona özlem duymak. “İnsan cenneti kısa zaman görmeye, sonra kaybetmeye, sonra da ebediyen *hasretini çekmeye* mahkumdur.”¹⁷⁹

hatırına gel-: Hatırlamak.

” Sonra dertli gönlünü, acılarını, çekilerini *hatırına getirdi*.”¹⁸⁰

hatırdan geçme-: Aklına gelmemek, düşünmemek.

“Necdet’i *hatırdan* bile *geçirmedi*.”¹⁸¹

¹⁷¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 18.

¹⁷² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 16, 30, 153.

¹⁷³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 168.

¹⁷⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 29, 30.

¹⁷⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 31.

¹⁷⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 112.

¹⁷⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 18.

¹⁷⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 152.

¹⁷⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 151.

¹⁸⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 92.

hatırı sayılır: Önemli olacak derecede büyük.

“ *Hatırı sayılır* bir yaygara yaptılar.”¹⁸²

hatır sor-: Nezaketen bir kimsenin halini, durumunu sormak.

“... Cafer Ağa’yı her gün Mısırlıoğluna Burhan’ın evine *hatır sormaya* gönderiyordu.”¹⁸³

hayra alamet değil: Olumlu bir duruma işaret değil.

“Bir Kadıköylü köyünden uzak yaşarsa *hayra alamet değildir*.”¹⁸⁴

hep bir ağızdan: Hepsi aynı anda.

“...yanıbaşlarına bir grup yahudi kızı oturdu, *hep bir ağızdan* şarkı söylemeye başladılar.”¹⁸⁵

her çanağa parmak at- : Her şeyden biraz öğrenmek.

“... *her çanağa parmak attım*. Fakat bütünüyle bildiğim bir şey yok. Ben yarım bir insanım.”¹⁸⁶

hışım gibi geç- : Çok hızlı bir şekilde geçmek.

“ Bir aralık Habip Paşa’nın oğlu Mükerrerem’in *hışım gibi geçtiğini* gördüler.”¹⁸⁷

hışmına uğra- : Öfkesine maruz kalmak.

“... kendime çeki düzen vereyim beni sarhoş görürse *hışmına uğrarım*, vallah hiç şakası yoktur.”¹⁸⁸

hızını al-: Hızlanmak, ilerlemek.

“Gazinoda ahenk *hızını almıştı*.”¹⁸⁹

hiçe say-: Önemsememek.

“ Burhan ki gönül meselelerini *hiçe sayardı*.”¹⁹⁰

hiç olmazsa: Yeterli olmasa bile.

“ Bedriye’nin *hiç olmazsa* bahsini duyar avunurdu.”¹⁹¹

hoş gör-: Kusur olarak görmemek.

¹⁸¹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 79.

¹⁸² Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 47.

¹⁸³ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 112, 113.

¹⁸⁴ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 249.

¹⁸⁵ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 47.

¹⁸⁶ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 31.

¹⁸⁷ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 24.

¹⁸⁸ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 40.

¹⁸⁹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 59.

¹⁹⁰ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 147.

¹⁹¹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 36, 172, 234.

“Fakat bir insanın nefisini kullanmasını da *hoş görmez*, avaz avaz bağırır, fedakarlık, diğerperestlik çağırır.”¹⁹²

hoşuna git- : Beğenmek.

“ Hangi erkek hangi kadının *hoşuna gider*, bunu önceden keşfetmekte hiç yanılmamışımıdır.”¹⁹³

huzura çık- : Önemli bir kişinin makamına giderek karşısına çıkmak.

“ Ne diyordum, evet, bir müddet bekledik. Boru değil, *huzura çıkacağız*.”¹⁹⁴

İ

İçi içine sığma-: Heyecandan ve sevinçten ne yapacağını bilememek.

“ Sevdası beynine vurdu. *İçi içine sığmıyor*.”¹⁹⁵

İçinden çıkama-: Karmaşık bir durumdan sonuç çıkaramamak.

“Nesrin kasten mi kendine kıydı; yoksa bir kazaya mı kurban gitti? Kimse *içinden çıkamıyor*.”¹⁹⁶

İçine at-: Düşüncelerini kimseye anlatmamak.

“Kız bir şeyler düşünüyor, kuruyor, *içine atıyor*.”¹⁹⁷

İçine doğ-: Tahmin etmek, sezmek.

“Bedbaht olacağım ilkinden *içime doğdu*.”¹⁹⁸

İçine sin-: İçine iyice yerleşmek.

“Kızın sevgisi ağır ağır Mükerrerem’in *içine sinmiş*...”¹⁹⁹

İçini çek-: Derin bir nefes almak.

“*İçini çekerek*, enteresan, enteresan! Dedi.”²⁰⁰

İçin için eri- : İçten içe üzölmek.

“Necdet, itiraf edilmeyen bir aşkın bütün hasretli ezikliği *ile için için eriyerek*.”²⁰¹

İçi yan-: Çok fazla acı çekmek.

“*İçim yanıyor* Necdet, dedi, ah ölüyorum dayanamayacağım, Necdet! Sen de mi cenazeye gidiyorsun?”²⁰²

¹⁹² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 176, 257.

¹⁹³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 47.

¹⁹⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 39, 40.

¹⁹⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 122.

¹⁹⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 135, 147.

¹⁹⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 78.

¹⁹⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 141.

¹⁹⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 128.

²⁰⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 83, 173, 188, 216, 246.

²⁰¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 69.

²⁰² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 124.

içten pazarlıklılık: İyilik yapıyormuş gibi görünüp kötülük yapan. “Birbirlerine karşı *içten pazarlıklılık*, entrikalı alakalar besleyegörsünler...”²⁰³

İğne atsan yere düşmez: Aşırı derecede kalabalık.

“Derede *iğne atsan yere düşmez* derecede bir kalabalık vardı.”²⁰⁴

iki para etme- : Değersiz olmak.

“ Orhan sanki, bakınız, diyordu, ben adam değilim.”²⁰⁵

ileri geri söylen-: Yerli yersiz konuşmak.

“Mihriban hanım *ileri geri* bir müddet daha *söylendikten* sonra nihayet baklayı ağzından çıkardı.”²⁰⁶

ileri sür- : Sebep olarak göstermek.

“ Mehmet Rasih Bey, onu oturmaya davet ediyordu. Fakat Burhan sözlü olduğunu *ileri sürerek* itiraz etti.”²⁰⁷

illallah de- : Aşırı derecede bıkmak, usanmak.

“ Mükerrerem hiddetle “Artık *illallah*” diyordu.”²⁰⁸

imkan verme- : Olacağını düşünmemek.

“ Necdet ise böyle bir tasavvura *imkan vermiyordu*. Nesrin onun nazarında bir kardeşti, ancak bir arkadaş...”²⁰⁹

ince ele-: En ince ayrıntılarına kadar dikkat etmek.

“Fakat söyleyiş tarzında öyle *ince elenmiş* bir sanat vardı ki Bedriye, Orhan’a hak verdi.”²¹⁰

inceliklere vakıf ol- : Ayrıntıları iyi bilmek .

“ Alaturka musikinin en birinci üstadı Nevrest’tir. Onun kadar *inceliklere vakıf* kimse yoktur.”²¹¹

infilak et- : Aniden şiddetli bir şekilde ortaya çıkmak.

“ Nimet teyzenin bahçesinde bahar birdenbire *infilak etmişti*.”²¹²

iskandil et- : Birinin düşüncesini belli etmeden öğrenmeye çalışmak.

²⁰³ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 120.

²⁰⁴ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 59.

²⁰⁵ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 54.

²⁰⁶ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 77.

²⁰⁷ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 51, 62, 99, 174.

²⁰⁸ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 38.

²⁰⁹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 19.

²¹⁰ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 112.

²¹¹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 18.

²¹² Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 25.

“ Nesrin diyor ki: Kız kendini ele vermeden o adamın kalbini *iskandil edecek*. ”²¹³

istikamet ver- : Yön vermek, yeni bir şekil vermek.

“ Belki münzevi hayatını bu sevimli çocuk istila edecek ve bu hayata yeni bir *istikamet verecek*. ”²¹⁴

iş güç: Yapılacak çeşitli şey.

“Azizim, sizin bu saçmalardan başka *işiniz gücünüz* yok mu, Allah aşkına? dedi. ”²¹⁵

iş işten geç- : Fırsatı kaçırarak geri dönüşü olmayacak duruma gelmek.

“ Berikini, Bedriye’yi, zihnine koymuş, pupa yelken gidiyor. Çok sürmez, diğerleri gibi o da şapa oturur. O zaman gözleri açılır amma *iş işten geçmiş* bulunur. ”²¹⁶

iş olacağına varır: Nasıl olacaksa öyle olur. İşin sonucunu değiştiremezsin. “Günler geçti. Faruk’la seviştik. *İş olacağına varır*. ”²¹⁷

iş tut- : İşe girmek, çalışmak.

“Zaten adam olaydım bir *iş tutardım*. ”²¹⁸

ite kaka : Zorla.

“ Diğer iki genç onu *ite kaka* Bedriye’nin yanına götürdüler. ”²¹⁹

itiraf et- : Sakıncalı olacağı düşünülen şeyi söylemek.

“ Uzun kirpikleri korkak bir yükselişe duvara çevrilirken Nesrin *itiraf ediyordu*: -Sahi benziyormuş. Fakat oradakiler anlayacakları kadar anladılar. ”²²⁰

K

kabak çiçeği gibi açıl-: Çekingen bir kişilikten sonra kısa sürede çok serbest davranmaya başlamak.

“Bu Nesrin amma da *kabak çiçeği gibi açıldı*. Eskiden ne mahcup, çıtı pıtı, ne bebek şeydi o. ”²²¹

kabına sığama-: Taşkınlık göstermek.

“İhtiyar kadın hiddetinden *kabına sığamıyordu*. ”²²²

kadınli erkekli: Kadın erkek bir arada .

“Oturduğu masanın sağında bir meclis var, beş altı kişi kadar, *kadınli erkekli*. ”²²³

²¹³ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 62.

²¹⁴ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 43.

²¹⁵ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 105.

²¹⁶ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 32, 197, 206, 233.

²¹⁷ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 170.

²¹⁸ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 3.

²¹⁹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 41.

²²⁰ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 27.

²²¹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 121.

²²² Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 166.

kalabalığa karış- : İnsanların arasında kaybolmak.

“ ... çünkü davetiyesiz bir sürü yabancı, parmaklıkları aşır bahçeye dalmış, *kalabalığa karışmıştı.*”²²⁴

kalbi kırıl- : İncinmek, küsmek, gücenmek.

“*Kalbinin kırıldığı yeri ebediyen terk edip yola revan olmak, daimi hareketlerle hatıraları öldürmek...*”²²⁵

kan ağla-: Çok büyük bir üzüntü duymak.

“Nesrin, içinden *kan ağlayarak* Necdet’in yanında ayakta duruyordu.”²²⁶

kancayı tak-: Bir kimseye musallat olmak.

“Orhan, Karabet’e *kancayı taktı.* Nevrest’in plakları için kafi derecede reklam yapılmadığını, bu sanatkarın ihmal ile köreltildiğini iddia ediyor, coşuyor, bağıırıyordu.”²²⁷

kan çanağı: Uykusuzluktan ya da ağlamaktan kıpkırmızı olmuş göz. “Baha’nın durgunluğunu, karmakarışık saç sakalını, *kan çanağı* gibi gözlerini sezdi...”²²⁸

kapağı at-: İşe girmek.

“Orhan da akıbet kendine bir iş bulmuş, şehir tiyatrosuna *kapağı atmış...*”²²⁹

kapıp koyuver-: Serbest bırakmak.

“Köyden uzaklaşıp kırlara çıkınca Nesrin, volanı alıyor, dolu dizgin *kapıp koyuveriyordu.*”²³⁰

kapıp salıver- : Serbest bırakmak.

“Netîcede ailesi bütün emeklerin boşa gittiğini görünce, oğlanı *kapıp salıvermişti.*”²³¹

kar etme- : Fayda sağlamamak.

“Artık bekçi, garson, uşak gibi inzibat tedbirleri de *kar etmiyordu.*”²³²

karışan görüşen olma-: İşine kimse karışmamak.

“Başımda karışanım görüşenim *yoktu.*”²³³

karşı koy- : Bir düşüncüyü kabul etmeyip aksini savunmak.

²²³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 15.

²²⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 38.

²²⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 23.

²²⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 72.

²²⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 112.

²²⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 123.

²²⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 256.

²³⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 122.

²³¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 16, 181.

²³² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 38, 159.

²³³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 169.

“– Ne demek? diye *karşı koyuyordu*. biz bugünün gençleri vazifemizi yapmıyor muyuz?”²³⁴

karşısına çık- : Görünmek.

“Burhan her yerde *karşılıklarına çıkıyordu*.”²³⁵

karşısına çıkma- : Görüşmemek, yüz yüze gelmemek.

“Ve siz bana teyzelik etmekten vazgeçinceye kadar *karşınıza çıkmayacağım*.”²³⁶

kaşla göz arasında: Belli etmeden, çok kısa süre içinde.

“Meğerse o gün dadım *kaşla göz arası* evin ötesine berisine büyüler sıkıştırmış...”²³⁷

kaşlarını çat- : Sinirlendiğini belli etmek için kaşlarını birbirine yaklaştırmak.

“Burhan, fikri sorulduğu zaman, hafifçe *kaşlarını çattı*.”²³⁸

kavuk salla- : Yalakalık etmek, onaylamadığı bir şeyi onaylıyormuş gibi görünmek.

“Haydi bu defa da beylere paşalara *kavuk sallayalım* sonra paydos!”²³⁹

kendinden geç- 1: Bilinci kapanmak, uykuya dalmak.

“Gözleri kapalı, koltuğun üstünde külçe gibi ağır oturuyor yahut dirseklerini masaya dayayıp başını avuçluyor, bu vaziyette *kendinden geçiyor*.”²⁴⁰

kendinden geç- 2: Bütün kuvvetini harcamak. Takati kalmamak.

“Şimdi yolun kenarındaki bir taşın üzerine çökmüş, başı kolları arasından sarkmış vaziyette, çocuk *kendinden geçmişti*.”²⁴¹

kendinden geç- 3: Çok sevdiği bir şey karşısında heyecana kapılmak. “Bunların içinde *kendinden geçer* derecede balık avına düşkünleri vardı ki varlarını yoklarını bu uğurda sarf ediyorlardı.”²⁴²

kendinden geç- 4: Kendini düşünmeyip başkalarına önem vermek. “Hristiyanlığın *kendinden geç!* diyen o pısrık felsefesi tehlikeli mikrobu maalesef bütün beşeriyete aşılamıştır.”²⁴³

kendine çeki düzen ver- : Kendi dış görünüşünü düzeltmek.

“... *kendime çeki düzen vereyim* beni sarhoş görürse hışmına uğrarım, vallah hiç şakası yoktur.”²⁴⁴

²³⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 65, 112.

²³⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 60, 171, 179, 225.

²³⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 28.

²³⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 174.

²³⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 62, 146, 194.

²³⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 38.

²⁴⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 36.

²⁴¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 71.

²⁴² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 131, 204.

²⁴³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 176.

kendine gel- : Bilinci yerine gelmek. Ayılmak.

“*Kendine gelip* mantonun altından kurtulduktan sonra bir daha Bedriye’nin yüzüne bakamadı.”²⁴⁵

kendini çek- : Bir yere gitmekten, birisiyle görüşmekten vazgeçmek.

“Fakat değil mi ki kendisine müstakbel damat gözüyle bakılıyor elbet *kendini çeker*.”²⁴⁶

kendini dirhem dirhem sat-: Kendini çok önemli görerek ağırdan satmak. “Bedriye’ye Burhan gibi *kendini dirhem dirhem satan*, kadına karşı müstağni, haşin davranan ve muhitine her cihetçe faik olan bir adam lazımdı.”²⁴⁷

kendini kaybet-: Kendinden geçmek.

“Kadın ölüm döşeğinde yatıyor, dediler. Necdet, o anda *kendini kaybetti*.”²⁴⁸

kendini topla- : Kendi halini düzeltmek.

“Bedriye biraz şaşırıldı. Fakat derhal *kendini toplayarak* gülümsedi.”²⁴⁹

kendini tutama-: Daha fazla dayanamayıp sakladığı şeyleri söylemek.

“... Bedriye , kaza hadisesi üzerine *kendini tutamayıp* işi açığa vurmuştu.”²⁵⁰

kepaze ol- : Gülünecek duruma düşmek, rezil olmak.

“Onun peşi sıra soluyan dizi dizi köleleri var. Ben kendi hesabıma *kepaze olmak* istemem.”²⁵¹

keyfi kaç- : Neşesi kaçmak.

“Gündüzü çok neşeli geçirmiş; fakat akşamüzeri koyda rastladıkları Burhan, davet üzerine, kafileye katılınca Necdet’in *keyfi kaçmıştı*.”²⁵²

keyif çat- : Keyif yapmak.

“Şimdi bu vırıltıları bırakın da balkonda şöyle bir *keyif çatalım*.”²⁵³

kırıp geçir- : Ortalığı bir birine katmak.

“O zaman fırtınalar zincirden boşanır, yeri göğü, denizi alan talan eder *kırıp geçirirdi*.”²⁵⁴

kısa kes-: Uzun uzun konuşmadan lafı bitirmek.

²⁴⁴ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*,40.

²⁴⁵ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*,42, 137, 156, 169, 228.

²⁴⁶ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*,29, 245.

²⁴⁷ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*,69.

²⁴⁸ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*,210.

²⁴⁹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*,24.

²⁵⁰ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*,113.

²⁵¹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*,31.

²⁵² Erol, *Kadıköyü’nün Romani*,60, 103.

²⁵³ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 66.

²⁵⁴ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*,55.

“Bu sebepten evlenmek sözlerini *kısa kesiyordu.*”²⁵⁵

kış kıyamet: Karlı, fırtınalı çok soğuk hava.

“Kar, kış, kıyamet! Arabaların çıkamadığı Toygar tepelerine, o kasvetli, çamurlu fukara mahallelerine bin zahmetle tırmandık.”²⁵⁶

kıt kanaat: Güçlülükle.

“Bu patırdıda aşkın felsefesini yapmaya vaktim kalmıyor, anca tatbikatına yetişiyorum, o bile *kıt kanaat.*”²⁵⁷

kıyametleri kopar-: Yüksek sesle, bağırarak tartışmak.

“Gardi, bu izdivaca razı olmamış, erkek tarafı da keza *kıyametleri koparmış.*”²⁵⁸

kıyı bucağ: Çok görünmeyen yer.

“Horozdan kaçan bu hanımlar, kendisiyle yüz yüze gelmemek için *kıyıya bucağa* sinmişlerdi.”²⁵⁹

kim bilir: Ne olduğu bilinmeyen.

“*Kim bilir* nerede akan bir çeşmenin mırıltısı bir çocuğun tatlı uykuda sayıklaması gibiydi.”²⁶⁰

kirişi kır- : Bağlı bulunduğu yerden ayrılmak.

“Necdet, gazetesinden izn aldı; Bursa mektupları, etütler göndermeyi vaat ederek *kirişi kırdı.*”²⁶¹

kof çık-: İçi boş, değersiz olduğu ortaya çıkmak.

“Nesrin seni imtihan etmiş. Sen *kof çıktın.*”²⁶²

kolu kanadı kırıl-: Sevdiği birini kaybetmekten dolayı yara almak. “Burhan bu maceradan sağlam çıkmadı, *kolu kanadı kırılmıştı.*”²⁶³

kördüğüm ol-: İyice karışarak içinden çıkılamayacak duruma gelmek. “...aralarındaki sevdâ muamması *kördüğüm oladursun...*”²⁶⁴

köşe bucağ: Çok görünmeyen yer.

“– Gizli *köşelerde bucaklarda* şıkırdayan suların orkestrası petsen bir ninni söylüyor.”²⁶⁵

²⁵⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 146.

²⁵⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 173.

²⁵⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 196.

²⁵⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 88.

²⁵⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 130, 151, 226.

²⁶⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 57, 60.

²⁶¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 67.

²⁶² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 100.

²⁶³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 84.

²⁶⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 120.

köşeye sin- : Kimse görmeden gizlice bir yere saklanmak.

“En kuytu köşenin karanlığında tek başına oturan bir de bey vardı ki saat ona doğru, gölgeli yollardan süzülerek gelen bir hanımı karşıladı, bir *köşeye sindiler*.”²⁶⁶

kulağından tutup getir- : İstemediği halde zorla getirmek.

“Ben onu *kulağından tutar getiririm*. Meraklanma.”²⁶⁷

kulak ver-: Dinlemek.

“Dikkatle *kulak verdi*, sık sık nefes alındığını duydu.”²⁶⁸

kul kurban ol-: Birisine her türlü fedakarlığı yapacak bağlılıkta olmak. “Cafer’in Mihriban’a *kul kurban olmasına* mukabil Bedriye hayvanlarına mahkumdur.”²⁶⁹

kurban olayım: Yalvarırım.

“... Lûtfedin, *kurbanınız olayım!* “ diye yalvararak kekeliyordu.”²⁷⁰

kur yap- : Birisine ilgisini belli ederek sevgisini kazanmaya çalışmak. “Daha neler Halet Hanımın oğlu şimdi bana *kur mu yapacak?* Diyordu.”²⁷¹

kusura bakma- : Hoş karşılamak.

“Bunları bulabildim hanımefendiler, *kusura bakmayın!* Diye söylenerek derme çatma bir sofraya hazırladı.”²⁷²

kuytu köşe: Göz önünde olmayan tenha, sessiz yer.

“En *kuytu köşenin* karanlığında tek başına oturan bir de bey vardı ki saat ona doğru, gölgeli yollardan süzülerek gelen bir hanımı karşıladı...”²⁷³

küplere bin-: Çok sinirlenmek.

“Onlar bütün köye yaymışlar. Gençler *küplere binmiş*.”²⁷⁴

L

laf aç- : Bir konuda konuşmaya başlamak.

“Fakat-madem ki bu *lafı açtınız*- ben başka birisini seviyorum.”²⁷⁵

laf at- : Birisine uzaktan söz söyleyip işittirmek.

²⁶⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 68.

²⁶⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 49.

²⁶⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 29.

²⁶⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 118, 230.

²⁶⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 75.

²⁷⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 15.

²⁷¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 24, 30, 65, 235.

²⁷² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 18.

²⁷³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 49.

²⁷⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 194, 230.

²⁷⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 28, 153.

“Hem ne küstahlık! Bedriye kim, o kim? Böyle mükemmel bir kadın, karşısında ona *laf atan* bir ipsiz.”²⁷⁶

M

manevra çevir- : Dolap çevirmek. Hile ile iş yapmak.

“Daha önceden Mükerrerem bir *manevra çevirdi*, annem sizi arıyordu galiba, diye Nimet teyzeyi aşırıldı.”²⁷⁷

manyetize et- : Etkisi altına almak.

“Sonra gene Bedriye, *manyetize eder* gibi Necdet’in gözlerine bakıyor, yüzünü iyice yüzüne yaklaştırıyor ve dik bir parmakla gencin alınna dokunuyor, hatırlıyor musun ? diyor.”²⁷⁸

mecali kalma- : Gücü kalmamak.

“Kendinde bir iradesizlik hissediyordu, bir cümle toparlayıp söyleyecek *mecali kalmamıştı*.”²⁷⁹

merasimle gir- : Girmeden önce bir çok kişinin kontrolünden geçmek. “Onun yanına *merasimle girilir* malum ya! Bahçe kapısında uşak, köşkün kapısında hizmetçi, merdiven başında diğer bir hizmetçi, Birkaç merhale bendegânın elinden geçtikten sonra beni sarı odaya aldılar.”²⁸⁰

mevki al- : Yerini almak.

“Tenis sahasında *mevki aldılar*. Fakat Necdet o derece dalgın oynuyordu ki kabil değil devam edemeyecek, etrafı kendine güldürecekti.”²⁸¹

meydana at-: Ortaya çıkarmak, göstermek.

“Onda şüpheler, kıskançlıklar uyandırmak istiyor, Necdet’in tanımadığı şahıslarla sıkı rabitalar peydahladığını *meydana atıyordu*.”²⁸²

meydana çık-: Ortaya çıkmak.

“Biraz evvel karanlıkta sır olan beyle hanım bile *meydana çıktılar*.”²⁸³

meydana gel-: Var olmak.

“O olta takımları, ağlar, hususi kayıklar, yarıdakçı adamlar, balıkçı kisveleri az masrafla mı *meydana gelir*?”²⁸⁴

²⁷⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 19.

²⁷⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 41.

²⁷⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 21.

²⁷⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 23.

²⁸⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 39.

²⁸¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 26.

²⁸² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 98.

²⁸³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 52, 62, 141, 150, 225.

meydan oku-: Gücünün daha üstün olduğunu savunmak.

“Talih sizi yere vurdukça siz hacıyatmaz gibi boylanın, talihe *meydan okuyun...*”²⁸⁵

meyve ver- : Ürün meydana getirmek. Üretmek.

“Bu kısır zeka hiçbir zaman *meyva vermezdi.*”²⁸⁶

midesi zil çal-: Çok acıkmak.

“Haydi şimdi yemeğe gidelim. Zira zira... *Midem zil çalıyor.*”²⁸⁷

muradına er-: İsteddiği kişiye kavuşmak.

“Fakat nihayet Mösyö Semdas, parası ve nüfuzu ile bütün maniaları aşip *muradına ermiş.*”²⁸⁸

N

nabza göre şerbet ver-: Herkesin isteğini yapmak. Herkese uyum sağlamak.

“Baha herkesi dinler, herkesin dileğini yapar, *nabza göre şerbet verir.*”²⁸⁹

nağme yap- : Nazlanmak.

“Ben Necdet’le dargınım belki benimle yüz yüze gelmek istemez dedi. Kırıttı, hayvanlarını okşadı, hepsi *nağme*. Gelmek için can atıyordu.”²⁹⁰

nazar değ-: Kıskançlık veya hayranlık dolu bakışlar dolayısıyla kötü bir duruma uğramak.

“Kadıköy’de ‘yediler’ adıyla anılmaya başlayan arkadaşlar grubuna *nazar değmişti.*”²⁹¹

ne çare: Çaresi yok .

“ Bedriye’nin hiç olmazsa bahsini duyar avunurdu. *Ne çare* seviyordu.”²⁹²

nefesi kesil-: Heyecandan nefes alamayacak duruma gelmek.

“Karşısında rengi uçan, *nefesi kesilen* genci manalı gözleriyle kadınca süzdü.”²⁹³

ne gezer: Yok.

“Eğer bu postacı kendisine bir mektup getirmiş olsaydı! Fakat o talih *ne gezer?*”²⁹⁴

neme lazım: Bu iş beni ilgilendirmez.

“... *Neme lazım*, onları ben içmedim ya! diyordu.”²⁹⁵

²⁸⁴ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 131.

²⁸⁵ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 184.

²⁸⁶ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 16.

²⁸⁷ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 187.

²⁸⁸ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 88.

²⁸⁹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 58.

²⁹⁰ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 40.

²⁹¹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 119.

²⁹² Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 36, 144, 218, 227, 229.

²⁹³ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 98.

²⁹⁴ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 42, 175.

ne olur: Keşke olsa .

“*Ne olurdu* masallardaki gibi bir sihirli külah giyerek gözden kaybolursa da şu kadına üzüntüsüz, heyecansız, doya doya bakabilse?”²⁹⁶

ne pahasına olursa olsun: Karşılığında ne kadar fedakarlık gerekirse gereksin.

“Çarpışmak, sevilen kadını her *ne bahasına olursa olsun* elden kaçırmamak...”²⁹⁷

nevi şahsına münhasır: Kimseye benzemeyen, kendi türüne has. *Nevi şahsına münhasır* ne kadar insan varsa hep bu toprağın mahsulü, hep bizim köylü.”²⁹⁸

neye uğradığını anlama- : Beklenmeyen bir durumla karşılaşarak ne yapacağını bilememek.

“Diğer iki genç onu ite kaka Bedriye’nin yanına götürdüler, *neye uğradığını anlamayan* çocuğu boynundan yakalayıp başını eğdiler.”²⁹⁹

O

ortaya çık- : Kendini belli etmek.

“Belki de bu Burhan keratası *ortaya çıkmasaydı*. saydı... saydı... Bunlar hep züğürt tesellisi.”³⁰⁰

odaya kapan- : Odaya girip hiç çıkmamak.

“Nesrin de *odasına kapandı*.”³⁰¹

o gün bugün: Başladığı o günden bu yana.

“Şerif Bey’le evlendikten sonra başlamış *o gün bugün* bütün gayretiyle devam etmişti.”³⁰²

olan biten: Yaşanan olayların hepsi.

“Orada Necdet, *olanı biteni* bir bir anlattı.”³⁰³

oyun çıkar- : Oyun oynamak.

“Orhan da geldikten sonra bir *oyun çıkardılar*.”³⁰⁴

Ö

öç al- : intikam almak. Kendine yapılan kötülüğün karşılığında kötülük yapmak.

²⁹⁵ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 112.

²⁹⁶ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 49, 173.

²⁹⁷ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 52, 236.

²⁹⁸ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 48.

²⁹⁹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 41.

³⁰⁰ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 69, 171.

³⁰¹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 30.

³⁰² Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 155.

³⁰³ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 100.

³⁰⁴ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 41.

“Ben duşa giriyorum Bedriye abla, siz Necdet’le bir parti yapın. Şu kafirden *öcümü alın*, dedi.”³⁰⁵

ölçüp biç-: Her yönüyle düşünüp tartmak.

“Ben de bu ıztırap mevzuunu *ölçtüm, biçtim* ve dedim ki...”³⁰⁶

önüne kat- : Arkadan güç uygulayarak önünde götürmek.

“Serince bir rüzgar, *önüne hanımeli ve mor salkım kokuları katmış*, sürüyordu.”³⁰⁷

öteden beriden: Oradan buradan.

“Şerif’le, Mihriban’la *öteden beriden* konuştular.”³⁰⁸

P

paha biç--: Değerini belirlemek.

“*Paha biçmek* konusunda sizin gözünüz daha idmanlı olmak gerek. Hem bu yüzüğün maddi kıymeti mevzuu bahsolur mu?”³⁰⁹

pahalıya mal ol-: Karşılığında çok fedakarlık gerektirmek.

“Bu zahiri babayığitlik, bu bize *pahalıya mal olan* kahramanlık erkeği kandırır.”³¹⁰

para etme-: Hiçbir işe yaramamak.

“Ayılmak bayılmak *para etmez*.”³¹¹

para parayı çeker: Zengin insan, zengin insanlarla birlikte olur.

“*Para parayı çeker*. ikisi de zengin, kibar, şatafatlı...”³¹²

parmak ısirt-: Hayranlık uyandırmak.

“İşte öyle bir hayhuy ki Kadıköy gibi pişkin bir muhite bile *parmak ısirtti*.”³¹³

patlak ver-: Birikmiş olan bir sorunun ortaya çıkması.

“Sonra Fenerbahçe balosunda mesele *patlak vermiş*.”³¹⁴

pes de-: Karşısındakinin üstünlüğünü kabullenmek.

“Burhan bu kibirli kadına *pes dedirirse* yüreklere biraz su serpilecekti.”³¹⁵

planları alt üst ol- : Planları bozulmak.

³⁰⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 26.

³⁰⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 247.

³⁰⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 18, 138, 201.

³⁰⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 76.

³⁰⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 148.

³¹⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 175.

³¹¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 125.

³¹² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 121.

³¹³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 120.

³¹⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 194.

³¹⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 140.

“Mükerrem’in ablası bu düğünü gardenparti şeklinde tertip etmişse de bütün *planları alt üst olmuştu.*”³¹⁶

prezante et- : Tanıtmak, takdim etmek.

“Bir müddet sonra kendisini resmen çağırarak Bedriye’ye *prezante ettiler*, yer gösterdiler.”³¹⁷

pupa yelken : Engel tanımadan, tam hızıyla.

“Bu budala Necdet, diyordu, kendisi için hazır duran bir saadeti kaçırarak. Kızı yan çiziyor. Berikini, Bedriye’yi, zihnine koymuş, *pupa yelken* gidiyor.”³¹⁸

R

refakat et- : Beraberinde gitmek, arkadaşlık etmek.

“Onlar ayrıldıktan sonra Necdet’le Orhan, Bedriye Hanım’a *refakat ettiler*. Bahariye’den Cevizlik’e götüren bir yolda, Necdet’in sekiz sene evvel yanan evinin boş arsası önünde Bedriye durdu;...”³¹⁹

S

saçlarının dibine kadar kızar- : Çok utanmak.

“Necdet, *saçlarının dibine kadar kızarmıştı.*”³²⁰

sansasyon yap- : İlgi ve heyecan uyandırmak.

“Şehrin en kalabalık caddesinde *sansasyon yapan* bir güzel.”³²¹

saray gibi: Büyük ve gösterişli.

“Merhum Habip Paşa Abdülhamit zamanında nazırmış, köşk o vakit yapılmış, *saray gibi* bir bina; bahçesi, korusu, bağı, her şeyi mükemmel!”³²²

sayıp dök- : Arka arkaya bir sürü şey söylemek.

“Fahri, Hayri, Ziya Beylerin, falan filan hanımın hususi hayatlarını, maceralarını Bedriye’ye *sayıp döküyordu.*”³²³

seyirci kal- : Bir işe karışmadan sadece seyretmek.

“Baha bu patırdıya karışmamış, *seyirci kalmıştı.*”³²⁴

sır ol- : Ortadan kaybolmak.

“Biraz evvel karanlıkta *sır olan* beyle hanım bile meydana çıktılar.”³²⁵

³¹⁶ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 37.

³¹⁷ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 16.

³¹⁸ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 32.

³¹⁹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 20.

³²⁰ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 17.

³²¹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 35.

³²² Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 37.

³²³ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 48.

³²⁴ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 120.

sırrı açığa vurul- : Sırrı herkese duyurulmak.

“Orhan yaptığı patavatsızlıktan utandı. Bîçare babynin *sırrı herkesin içinde açığa vurulmuştu.*”³²⁶

silip süpürmek: Tamamen yok etmek.

“Necdet’in hayatına pusulalık eden bütün kıymet mefhumlarını, prensiplerini *sildi süpürdü.*”³²⁷

sineye çek-: Olumsuz bir durumu kabullenmek.

“Ve belki de Mafalda’nın mahremiyetinde Bedriye yüzünden *sineye çekilen* acılara karşı bir panzehir bulunur.”³²⁸

son damlasına kadar: Geriye hiç kalmayacak şekilde. Tamamen. “Kuvvetini o derece israf etmiş, *son damlasına kadar* bütün iradesini öylesine harcamıştı ki...”³²⁹

sözünü kes- : Bir kimsenin konuşmasını durdurarak bir şeyler söylemek. “- Bu artist... diye başlayan bir cümle söyleyecek oldu. Fakat Orhan birdenbire haykırarak kızın *sözünü kesti.*”³³⁰

sulu geveze: Gereksiz ve yerinde olmayan şakalar yaparak çok konuşan. “Bu sözleri bağıra bağıra söyledikten sonra yokuş aşağı sahile koştu. Necdet içinden *sulu geveze!* Diye söyleniyordu.”³³¹

surat as-: Yüzüne üzgün bir ifade vermek.

“Belki bezginlik gelir, *surat asar*, sizin de keyfinizi kaçırırım.”³³²

suya düş- : İptal olmak. Bazı sebeplerden dolayı bir işten vazgeçmek zorunda kalmak.

“Fakat gezinti *suya düşmüştü* artık.”³³³

suya sabuna dokunma-: Hiç kimseye zararı dokunmamak.

“Musiki faslı bittikten sonra *suya sabuna dokunmayacak* mevzular açtılar.”³³⁴

Ş

şakası yok: Hatıra gönüle bakmadan gereğini yapar.

“Beni sarhoş görürse hışmına uğrırım, vallah hiç *şakası yoktur.*”³³⁵

³²⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 52.

³²⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 28.

³²⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 69.

³²⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 92, 177.

³²⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 71.

³³⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 27.

³³¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 52.

³³² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 102.

³³³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 29.

³³⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 146.

³³⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 40.

şapa otur- : Başarısız olmak.

“Berikini, Bedriye’yi, zihnine koymuş, pupa yelken gidiyor. Çok sürmez, diğerleri gibi o da *şapa oturur*. O zaman gözleri açılır amma iş işten geçmiş bulunur.”³³⁶

şarkı çağır- : Şarkı söylemek.

“Bir müddet sabırla bekledilerse de, kızlar aynı *şarkıyı* çığlık çığlığa esnek bir şive ile tekrar tekrar *çağırıyorlardı*.”³³⁷

şeşi beş gör-: Gördüğünü doğru algılayamamak.

“Bedriye’nin keten iskarpinlerini bağladığı için oyunu şaşırılmış, *şeşi beş görerek* durmadan sayı vermişti.”³³⁸

şöyle böyle: İyi kötü.

“Bedriye! *Şöyle böyle* on yedi senelik gelinimsin.”³³⁹

T

tadında bırak-: Güzel bir durumun ölçüsünü kaçırmamak.

“Fakat anlıyordu ki işi *tadında bırakmak* gerek.”³⁴⁰

tadı tuzu git-: Eski güzelliği kalmamak.

“Yazık yazık, köyün *tadı tuzu*, köyün yaraşığı *gitti!*”³⁴¹

takdim et- : Tanıtmak.

“*Takdim edeyim* efendim, sanatkar Siret Hanımefendi, Türkiye bülbülü.”³⁴²

Tavşan dağa küsmüş dağın haberi olmamış: Önemsiz birinin, önemli bir kimseye küsmesini önemli kişi umursamaz.

“A, adeta *tavşan dağa küsmüş dağın haberi olmamış* hikayesi.”³⁴³

tebdil-i kıyafet: Kıyafet değiştirerek.

“Ben babayani bir çarşaf giymiş, Sıkı bir peçe örtmüştüm. *Tebdil-i kıyafet* gidiyordum.”³⁴⁴

tek başına: Kimse olmadan, yalnız.

“En kuytu köşenin karanlığında *tek başına* oturan bir de bey vardı ki...”³⁴⁵

tek tük: Nadiren, çok az sayıda.

³³⁶ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 32.

³³⁷ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 47.

³³⁸ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 139.

³³⁹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 167.

³⁴⁰ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 153.

³⁴¹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 119, 221.

³⁴² Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 18.

³⁴³ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 195.

³⁴⁴ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 173.

³⁴⁵ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 247.

“Yoğurtçu tarafından *tek tük* sandallar çıkıyor, derenin ağzına gelince bazısı Kalamış sahillerini takip ediyor; diğerleri Şifa, Küçük Moda kıyıları boyunca ilerliyordu.”³⁴⁶

temiz yürekli: Kalbinde kötülük olmayan, iyi niyetli.

“Bu kız, birçok *temiz yürekli* kızlar gibi, haberi olmadan gülümserdi.”³⁴⁷

tencere yuvarlandı... : Birbirine tam olarak uydu.

“Her kafadan bir ses çıkıyordu. Ekseriyet diyordu ki: *Tencere yuvarlandı...*”³⁴⁸

tenkit geç- : Alay etmek.

“Bu beyler, elde tesbih, ıstıahlı, cinaslı nüktelerle etrafı *tenkit geçerken* eski itiyat bu ya, matruş çenelerini sıvazlıyorlardı.”³⁴⁹

tepe aşağı: Tepesi aşağı gelmek üzere.

“Duyduğu şey kat’iyen şehvani değil, rüyada *tepe aşağı* bir karanlık kuyuya düşmek ihtizazına benzer bir heyecandı.”³⁵⁰

tepeden inme: Hazırlıksız ve ani şekilde.

“Bunlar yemek sofrasında iken durmadan yeni gelenler oluyor ve cümlesi, yemek çıkarılıyor zannı ile, masaya iltihak ediyor, bu *tepeden inme* ziyafet genişledikçe genişliyordu.”³⁵¹

tepeden tırnağa: Vücudun her yeri.

“Vücudu *tepeden tırnağa* ürperdi.”³⁵²

tıka basa doldur-: Sıkıştırarak fazlasıyla doldurmak.

“Nesrin, Bedriye, Orhan, Burhan, Necdet, Mükerrerem kocaman bir sandalı *tıka basa doldurmuşlardı.*”³⁵³

tutkun ol- : Aşık olmak.

“-Bizim Necdet de galiba *tutkun* ve galiba da sepetlendi.”³⁵⁴

tüyleri diken diken et-: Soğuktan tüylerin dibinin kabarması.

“Gündüzün cömert güneşinden sonra bu akşam serinliği *tüylerini diken diken ediyordu.*”³⁵⁵

³⁴⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 49, 80, 182.

³⁴⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 25.

³⁴⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 139.

³⁴⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 40.

³⁵⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 42.

³⁵¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 38, 204.

³⁵² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 165.

³⁵³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 58.

³⁵⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 30.

³⁵⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 59.

U

ufak tefek: Küçük, önemsiz.

“Necdet’in Moda’da tanıdığı bazı Rum ve İtalyan kızlarıyla *ufak tefek* maceraları olmuştu.”³⁵⁶

Ü

üstüne düş-: Bir şeye ulaşmak için çok çaba harcamak. “Madem ki bu derece *üstüme düştünüz* söyleyeceğim. s. 107”

üzerine alma-: Kendine yapılmadığını düşünmek. “Asıl Necdet gitmiş yerine başka bir şahıs gelmiş gibi, başına gelen felaket ve hakareti *üzerine almıyordu*. s. 148”

V

vakit öldür-: Zaman geçirmek.

“Necdet *vakti öldürmek* için durmadan dolaştı.”³⁵⁷

varı yoğu: Sahip olduğu her şey.

“Kendini gülünç göstermemek için asil ruhunu, metanetini, seciyesini, terbiyesini, *varını yoğunu* sarf ederek boğuşuyor.”³⁵⁸

vebali boynuna: Günahı, sorumluluğu ona ait.

“Vallahi *vebali boynuna*, bu işi ilk defa Orhan keşfetmiş.”³⁵⁹

velvele kop- : kötü bir durum karşısında hep bir ağızdan bağırarak. “Mükerrem’le birlikte Baha’nın paketini açtıkları zaman *velvele koptu*.”³⁶⁰

vız gel-: Umurunda olmamak.

“Sizin salonunuz, sizin etiketiniz bana *vız gelir*, der gibi bir tavrı vardı.”³⁶¹

vücuda getir- : Yaratmak.

“Allah’ın yaratıcı kudreti bile sen gibi bir güzeli bir defa vücûde getirebilir.”³⁶²

Y

yabana at- : Dikkate almamak.

“Nesrin’le evlenmek hiç de *yabana atılacak* bir fikir değildir.”³⁶³

yakası paçası: Üstü başı, kıyafeti .

³⁵⁶ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 23, 174.

³⁵⁷ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 145.

³⁵⁸ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 72.

³⁵⁹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 104.

³⁶⁰ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 60.

³⁶¹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 85.

³⁶² Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 52.

³⁶³ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 28, 51.

“*Yakası paçası* dayak yemiş gibi perişan, kıvrıkcık saçları yüzüne gözüne dökülmüş, kalantor bir bey...”³⁶⁴

Yan çiz- : İstememek .

“Bu budala Necdet, diyordu, kendisi için hazır duran bir saadeti kaçıracak. Kızı *yan çiziyor*. Berikini, Bedriye’yi, zihnine koymuş, pupa yelken gidiyor.”³⁶⁵

yanıp tutuş- : Aşırı derecede aşık olmak.

“Aşık Kerem gibi yanıp tutuşuruz.”³⁶⁶

yarından tezi yok: Hemen yarın, daha sonraya bırakmadan.

“Daha fazla söyleyemezdi. Orhan *yarından tezi yok*, Kadıköy’de destan çıkarır, adamı dümbedüdük ederdi.”³⁶⁷

yaygara yap- : Rahatsız edici şekilde gürültü yapmak.

“Hatırı sayılır bir *yaygara yaptılar*.”³⁶⁸

yedi iklim dört bucak: Dünyanın her tarafı.

“İçerisi ağır halılarla, sedefli Şam işi mobilyalar, oyma abanoz tahtalar, Çin küpeleri, avizeler, *yedi iklim dört bucaktan* toplanmış antikalarla tıklım tıklım döşeli.”³⁶⁹

yemek çıkar- : Yemek hazırlamak.

“ Bazı kimseler davete vaktinden dört beş saat evvel düştüklerinden bunlara *akşam yemeği çıkarmak* lazım geldi.”³⁷⁰

yerini tut- : Yerini almak. Olması gereken yere geçmek.

“Duru lacivert gökte, sahneye dizilmiş koro heyeti gibi yıldızlar, birer birer görünerek *yerlerini tuttular*.”³⁷¹

yokuş aşağı: Yokuştan aşağıya doğru.

“Bu sözleri bağıra bağıra söyledikten sonra *yokuş aşağı* sahile koştu.”³⁷²

yol al- : İlerlemek.

“Bu bir gezintiden ziyade bir yarışmış gibi, eller cepte, hızla *yol alıyorlardı*.”³⁷³

yola çık- : Yolculuğa başlamak.

³⁶⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 15.

³⁶⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 32, 251.

³⁶⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 53, 83, 244.

³⁶⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 20.

³⁶⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 47.

³⁶⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 37.

³⁷⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 37.

³⁷¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 18.

³⁷² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 52, 123.

³⁷³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 30.

“İnsan tahammülün, metanetin son merhalesinden sonra demir asa demir çarıklı, nerede biteceği meçhul olan bir *yola çıkar*.”³⁷⁴

yola revân ol- : Yola çıkmak. Bir yere gitmek üzere bulunduğu yerden ayrılmak.

“Kalbinin kırıldığı yeri ebediyen terk edip *yola revan olmak*, daimi hareketlerle hatıraları öldürmek...”³⁷⁵

yol göster-: Bir şeyin nasıl yapılacağını öğretmek.

“Teşkilata nasıl girdiğimi, kimlerin *yol gösterdiğini* filan sorma sakın.”³⁷⁶

yolunu kolla- : Gelmelerini beklemek.

“Dört beş gündür bu kadının *yolunu kollamış*, rastlamak için üzülen yorulmuştu.”³⁷⁷

yol ver-: Geçmek için yol açmak.

“Kürekte küçük bir çocuk görürse, *yol ver* küçük, diyordu.”³⁷⁸

yuvasını yap-: Hakkettiği cezayı vermek.

“... hele şuna bakın, ağzını da bozuyor, yukarı gel de *yuvanı yapayım*, diyordu.”³⁷⁹

yüreklere su serpil-: Oluşan yeni bir durumdan dolayı rahatlamak. “Burhan bu kibirli kadına pes dedirirse *yüreklere biraz su serpilecekti*.”³⁸⁰

üz çevir-: O yöne doğru ilerlemek.

“Mevsimin kışa *üz çevirdiği* bu demlerde genç adam bahardan beri geçen zamanı düşünüyordu.”³⁸¹

üzü gül-: Mutlu olmak.

“Şimdi bir mola veriyor ki kendime geleyim, biraz tavlanayım, biraz *üzüm gülsün*, gönlüm açılsın.”³⁸²

üzüne bakama- : Birisine yaptığı bir şeyden dolayı çok utanmak. “Kendine gelip mantonun altından kurtulduktan sonra bir daha Bedriye'nin *üzüne bakamadı*.”³⁸³

üzüne gözüne dökül- : Karışık, dağınık görünmek.

“Yakası paçası dayak yemiş gibi perişan, kıvrıkcık saçları *üzüne gözüne dökülmüş*, kalantor bir bey...”³⁸⁴

üzüstü bırak-: Tamamlamadan bırakmak.

³⁷⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 23, 58, 68, 72, 99, 132, 234, 253.

³⁷⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 23.

³⁷⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 97.

³⁷⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 22.

³⁷⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 59.

³⁷⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 90.

³⁸⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 140.

³⁸¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 139.

³⁸² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 228.

³⁸³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 42.

³⁸⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 15.

Tahsilini *yüzüstü bıraktı*.³⁸⁵

yüzüstü kal-: Yarı yolda bırakılmak.

“Altı sene sevişip sonra *yüzüstü kalmak*, dile kolay.”³⁸⁶

yüz ver- : Bir kimsenin ilgisine karşılık vermek.

“Bedriye, Necdet’ten çok daha yüksek kimselere *yüz vermedi*.”³⁸⁷

yüz yüze gel- : Bir araya gelmek, görüşmek.

“Ben Necdet’le dargınım belki benimle *yüz yüze gelmek* istemez dedi.”³⁸⁸

Z

zehir zemberek: Can yakan söz.

“Saip Bey’den *zehir zemberek* cevaplar alıyor...”³⁸⁹

zivanadan çık-: Aşırılığa kaçan davranışlarda bulunmak.

“Ve ölecekti ki *zivanadan çıkmış*, yuvadan boşanmış, sevgi için her şeyi çiğnemeye hazırlanan, gözü kararmış bir Bedriye bu kanlı yolda yürüyebilsin.”³⁹⁰

zihninde pişir- : Aklında oluşturmak.

“Herkesten âla tanıdığı İstanbul şehrini bir baştan bir başa ayırırken *zihninde* makaleler, musahabeler *pişirirdi*.”³⁹¹

zihnine koy- : Kesin olarak karar vermek.

“Bu budala Necdet, diyordu, kendisi için hazır duran bir saadeti kaçıracak. Kızı yan çiziyor. Berikini, Bedriye’yi, *zihnine koymuş*, pupa yelken gidiyor.”³⁹²

zil zurna sarhoş: Aşırı derecede sarhoş.

“Mükerrem’le Bedriye ahaliyi yarıp geçerken Orhan’ı daha şimdiden *zil zurna sarhoş* halde yabancı bir kızla dans eder gördüler;”³⁹³

zorla güzellik olmaz: Bir kimseye istemediği bir şey zorla yaptırılmaz. “İşte Nesrin de akibet mükerrem’le nişanlandı. Teyzesi onu büyüttü, yetiştirdi, Necdet için. Eh *zorla güzellik olmaz ya!*”³⁹⁴

züğürt tesellisi: Elde edilen önemsiz sonuçla kendini avutmak.

³⁸⁵ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 84, 174, 175.

³⁸⁶ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 136.

³⁸⁷ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 30.

³⁸⁸ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 40. 130.

³⁸⁹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 242.

³⁹⁰ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 164.

³⁹¹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 33.

³⁹² Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 32.

³⁹³ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 38.

³⁹⁴ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 121.

“Belki de bu Burhan keratası ortaya çıkmasaydı. saydı... saydı... Bunlar hep *züğürt tesellisi*.”³⁹⁵

1.2. Aforizmalar

“Hastalar, gripler, bakesler, yürüyün! Hem vücudunuza hem gönlünüze tatlı bir uyuşukluk gelinceye kadar yürüyün. Eski masallarda da böyle değil mi? İnsan, tahammülün, metanetin son merhalesinden sonra demir asa demir çarıklı, nerede biteceği meçhul olan bir yola çıkar. Bu insanın eleme karşı son müdafaa vasıtalarıdır.”³⁹⁶

“Acımak mı? Hayır! Acımak yoktur. Hayat ölmek ve öldürmektir.”³⁹⁷

“Hakiki aşta daima bir ölen bir de öldüren vardır.”³⁹⁸

“Bu kadar doğru içinde bir de eğri bulunsun.”³⁹⁹

“Ne kadar yakın fakat ne kadar uzak.”⁴⁰⁰

“Dünyada en şaşılacak mucize aşkın yüzde yüz menfi olan bir cephe karşısında bile ümidi büsbütün kaybetmemesidir.”⁴⁰¹

“İnce hastalık diye vereme derler. Asıl aşka ince hastalık demek lazım. Hem de öylesine ince ki, bu derde düşenlerde akıl, mantık bile esas vazifelerini bırakıp ümit yolları bulmak için akla ve mantığa hiç de yanaşmayan sapalıklarda izciliğe çıkıyor.”⁴⁰²

“Şu dünya meğerse ne acı şeymiş. Şu gönül denilen uçurum meğerse ne karanlık, ne derin, ne karışıkmiş. Meğerse insan neler duyabilir, neler çekebilirmiş. Bunlar hepsi varmış demek.”⁴⁰³

“Evvela aşk: Her baharda ağaçların yapraklanması, çiçeklerin açması nasıl ezeli bir nizam ise aşk da gençlik için öyle ezeli bir nizamdır. Mevsim icabatındandır.”⁴⁰⁴

“Gönül kaçanı kovalar derler.”⁴⁰⁵

“Bence hayatta duygu hiçtir, iş her şey. İnsan görmeli, anlamalı, iş başarmalı.”⁴⁰⁶

³⁹⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 69.

³⁹⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 23.

³⁹⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 56.

³⁹⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 56.

³⁹⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 66.

⁴⁰⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 69.

⁴⁰¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 70.

⁴⁰² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 70.

⁴⁰³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 73.

⁴⁰⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 82.

⁴⁰⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 106.

⁴⁰⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 106.

“Kadın, evli bir adam için bir arkadaş, evin hanımı, çocukların annesi olmalıdır. Bekar adam için de iş zamanından gayri vakitlerde bir eğlence. Kadına fazla yer vermek isteyen, kadınlara bir ruh birliği kurmaya özenen erkek muhakkak bedbaht olur.”⁴⁰⁷

“İnsan sıkılır, erir, çaresiz kalır. Fakat eninde sonunda o dert neyse kendi kendine savulur. Her derdin dermanı gelir, yalnız ölüme çare yok.”⁴⁰⁸

“Terk-i yar eyle yahut terk-i diyar eyle gönül.”⁴⁰⁹

“Aşk üç sarıh devreye bölünebilirdi: Evvela isyan, sonra hicran, sonra tevekkül.”⁴¹⁰

“Her kim ki aşkını doğrudan doğruya sevdiğinin yüzüne karşı söyleyebildi, onun aşkı yalandır, yalandır...”⁴¹¹

“Dünyada tabiat kanunları olduğu gibi aşk kanunları da vardır. Ve bunlar tabiat kanunlarından daha korkunçtur. Çünkü onları akılla tahlil edip mücadele açıyoruz.”⁴¹²

“Feleğin hesabında hiç yanlışlık yoktur, tartısı tamamdır. Ne verirse onun aynı bedelini tahsil eder. Namussuz ve kaçak olan insanlardır. Hesaplaşma anı geldiği zaman pusulayı yüksek bulurlar. Kırışmak yahut atlatmak isterler. Cömert bir ruh demelidir ki: Evet, çok lütuf, çok saadet gördüm. Şimdi de çok ızdırıp çekerek borcumu vereceğim.”⁴¹³

“Ne bahtiyar o kullar ki biraz delil aramadan iman ederler.”⁴¹⁴

“Din, acı çeken zayıf ruhların dayandığı bir direktir. Kuvvetli insan dine iltica etmez.”⁴¹⁵

“Hakiki kuvvetin sesi hiçbir zaman patırtılı çıkmaz. Velveleli akislerle gürleyen, acizdir. Kuvvet, derin kuyulara muntazam fısıllarla düşen damlalar gibi ahenkli ve ağır şırıltılarla konuşur.”⁴¹⁶

“Kuvvet! İnsanları onun kadar elem çekmeye mahkum eden ne vardır? Kendi kuvvetini keşfeden insan artık ızdırabın dikenli yoluna düzölmüş demektir. Kuvvet öyle bir ilahi prensiptir ki ondan şaşılmaz. İnsan onun icabatını yapmaya mecburdur. Zayıf olmak istese bile olamaz.”⁴¹⁷

⁴⁰⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 107.

⁴⁰⁸ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 123.

⁴⁰⁹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 134.

⁴¹⁰ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 141.

⁴¹¹ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 144.

⁴¹² Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 161.

⁴¹³ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 171.

⁴¹⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 171.

⁴¹⁵ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 181.

⁴¹⁶ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 181.

⁴¹⁷ Erol, *Kadıköyü'nün Romani*, 182.

“Kadın ne kadar pahalı olursa, ne derece zor ele geçerse kıymeti o nisbette artar.”⁴¹⁸

“Saadet dünyada en mukaddes şeydir, Saadet fevkalbeşerdir. Saadet Allah’ın kendisidir. En büyük saadete erişen insan Allah’a en çok hizmet etmiş olur.”⁴¹⁹

“İztırıp çekirtmek, ıztırıp çekmekten daha güçtür.”⁴²⁰

“Doğru sözler tatlı değildir. Tatlı sözler doğru değildir.”⁴²¹

“Gönüller gayri ihtiyari ümide teveccüh ederler, gözlerin tabii olarak karanlığa değil, ışığa çevrilmesi gibi.”⁴²²

“Gençlikte ruhun muhtaç olduğu ilk gıda aşk ve idealdir.”⁴²³

“Hakikatler bir bıçak gibi etimize girmedikçe onların hakikat olduğuna inanmak istemeyiz.”⁴²⁴

“İnsanda gizli ve sırf o insana mahsus bir cevher vardır. Hayatın hakiki manası, işte o cevheri derinliklerinde bulup işlemektir.”⁴²⁵

“Dünyada tek bir kahramanlık vardır. O da hayatı olduğu gibi görmek ve buna rağmen sevmektir.”⁴²⁶

“Hakiki ölüm tek bir lahzadır, sonra ebedi huzur başlar.”⁴²⁷

“Saadetin bir fena tarafı varsa geçici olmasıdır. Felaketin de bir iyi tarafı varsa geçici olmasıdır.”⁴²⁸

“Büyük ıztırıp büyük insanların nasibidir. Beşeri elemelerle ruh, tekrar tekrar dağlandıktan sonra Allah’ı özler, arar ve bulur.”⁴²⁹

“İnsanın ruhu azgın ihtiraslara tepişme meydanı değildir. Ruh temiz ve serin kalmalıdır. Yüksek bir insan fazla ıztırıp duymaz. Müzmin hicranlar gayri ahlakidir, iptidai, barbar ruhların nişanesidir.”⁴³⁰

“Tam nefasetinizin lezzeti üzerinizde iken sizi yiyenlerin elinden kurtulunuz.”⁴³¹

“En büyük acı sevip de karşılık görememek değil, sevip de karşılık görürgibi olduktan sonra aşkın paçavra edildiğine şahit olmaktır.”⁴³²

⁴¹⁸ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 183.

⁴¹⁹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 184.

⁴²⁰ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 184.

⁴²¹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 186.

⁴²² Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 188.

⁴²³ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 196.

⁴²⁴ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 201.

⁴²⁵ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 205.

⁴²⁶ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 213.

⁴²⁷ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 222.

⁴²⁸ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 227.

⁴²⁹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 247.

⁴³⁰ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 247.

⁴³¹ Erol, *Kadıköyü’nün Romani*, 263.

“Her muhakemenin başında ve sonunda bir ‘fakat’ var. Yaz sıcaktır; fakat... Kış soğuktur; fakat... Hayat acıdır; fakat... Aşk tatlıdır; fakat... Fakatsız hiçbir şey yok.⁴³³

“Demek ölüm efsane değilmiş. Sahiden insan ölüyor, yok oluyormuş...”⁴³⁴

⁴³² Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 264.

⁴³³ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 264.

⁴³⁴ Erol, *Kadıköyü'nün Romanı*, 126.

Sonuç ve Öneriler

Asırlardan beri dillerden düşmeyen atasözleri ve deyimler, tarihin eski dönemlerinden bu yana yazıya geçirilmeye çalışılmışlardır. Gerek yazılı gerekse sözlü olarak günümüze ulaşmayı başarmış olan atasözleri ve deyimler, halk arasında yaygınlıkla kullanılmaya devam etmektedir. Yazıya geçirilmiş olan binlercesinin yanında henüz yazıya geçirilmemiş olan binlerce deyim bulunmaktadır.⁴³⁵ Biz de çalışmamızda esas aldığımız sözlüklerde yer alan ve yer almayan maddeleri tespit ettik. Sözlüklerde yer almayan maddelerin kayda geçirilmesi, söz varlığımızın zenginliği açısından faydalı olabilir.

⁴³⁵ Metin Yurtbaşı, *Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: Excellence Publishing, 2012, 3.

Kaynaklar

AKSAN, D., *Türkçenin Gücü* , Ankara: Bilgi Yayınevi, 2013.

AKSAN, D., *Türkçenin Sözcük Varlığı*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2015.

AKSAN, D., *Anadilimizin Söz Denizinde*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2002.

AKSOY, Ö. A., *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1, Atasözleri Sözlüğü*, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2016.

AKSOY, Ö. A., *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2, Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2016.

YURTBAŞI, M., *Sınıflandırılmış Atasözleri Sözlüğü*, 10.bs, İstanbul: Excellence Publishing, 2012.

YURTBAŞI, M., *Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü*, 3.bs, İstanbul: Excellence Publishing, 2012.

EROL, S., *Kadıköyü'nün Romanı*, 6.bs, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2012.

İLERİ, S. “*Defterimde Safiye Erol*”, <http://safiyerol.org/safiye-erol-hakkinda-yazilanlar/66-hakkinda-yazilanlar/99-defterimde-safiye-erol.html> (19.03.2017 - 17:19)

YARDIM, M. N., *Safiye Erol*, İstanbul: Anonim Yayıncılık, 2010.